

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

DE PRACTISCHE TAALMEESTER.

EEN GEREGELD STEL
TAALOEFENINGEN

VOOR DE

VOLKSSCHOOL,

DOOR

F. BRUINS,

Leeraar aan de Rijks-Kweekschool voor Onderwijzers te Groningen.

II.

HET ZELFSTANDIG NAAMWOORD.

Achtste, omgewerkte druk.

PB

P. NOORDHOFF. — 1893. — GRONINGEN.

20 Cent.

88

P. b. 88

De Eerste Taalmeester.

Een geregeld stel Eenvoudige Taaloefeningen voor de Volksschool,

DOOR

F. BRUINS,

Leeraar aan de Rijks-Kweekschool voor Onderwijzers te Groningen.

Negende druk. — Prijs 20 Cent

B E O O R D E E L I N G E N .

»De negende druk van De Eerste Taalmeester zal wel geen woord van aanbeveling meer behoeven om zijn reis door Nederland met goed gevolg voort te zetten.

Wij wenschen hem een gulle ontvangst in stads- en dorpscholen."

(Ons Recht.)

»De Eerste Taalmeester behandelt: Spelling, Woordvorming, Woordbuiging en Enkelvoudige zin. De negende druk duidt aan, dat het in den smaak valt. En terecht. De heer Bruins is zijn onderwerp meester en geeft wat de Inhoudsopgave belooft."

(Maandschr. v. Opv. en Onderw. in Ned.-Indië.)

»We wekken onze medeonderwijzers niet alleen tot kennismaking, maar vooral ook tot proefneming met dit nuttige boekje op."

P. H. D.

H.

»Wij raden de onderwijzers, die dit taalboekje nog niet kennen, zeer aan er kennis mede te maken. Die kennismaking zal stellig tot gebruik op vele scholen leiden."

(De Wekker.)

»Een degelijk boekje, dat we der aandacht van onderwijzers zeer aanbevelen."

(De Schoolbode.)

»Wij bevelen onzen mede-onderwijzers de kennismaking met dit boekje bijzonder aan en twijfelen niet, of ze zullen er rijke winst mede doen voor ontwikkelend taalonderricht."

(Vooruit.)

DE PRACTISCHE TAALMEESTER.

EEN GEREGLD STEL
TAALOEFENINGEN

VOOR DE

VOLKSSCHOOL,

DOOR

F. BRUINS,

Leeraar aan de Rijks-Kweekschool voor Onderwijzers te Groningen.

II.

HET ZELFSTANDIG NAAMWOORD.

.....
Achtste, omgewerkte druk.
.....

.....
P. NOORDHOFF. — 1893. — GRONINGEN.

Pedagogische Bibliothek
van het N. O. G.

VOORBERICHT VOOR DEN 2^{en} DRUK.

Tengevolge van verschillende vriendelijke opmerkingen daaromtrent, zijn in dezen tweeden druk de oefeningen over de meervoudsvorming aanmerkelijk besnoeid. Daarentegen is iets opgenomen over de al of niet vatbaarheid voor meervoudsvorming van een znw. Ook zijn nu de verkleiningsuitgangen behandeld en is er een naar 't mij voorkomt niet onbelangrijke greep gedaan op het rijke gebied der woordaflleiding.

Aan de behandeling der geslachten meende ik niet te moeten torren: wie van oordeel is, dat hij niet al het over dit onderwerp gegevene kan of mag gebruiken, zal er toch altijd veel van zijne gading in vinden. Ik voor mij onderschrijf ook te dezen aanzien met volkomene instemming de woorden van den heer BECKERING VINCKERS in het Weekbl. v. L., M. en G. Onderw. 1875, nr. 1:

» Wil men hebben, dat leerlingen vast worden in de vormen eener taal, dan is er geen ander middel, om dat resultaat te verkrijgen, dan lange en veelvuldige oefening in de vormen en alleen in de vormen. Een rechtschapen docent weet ook het onderwijfs in de vormleer aangenaam te maken; en voor de leerlingen is het gevoel, dat ze vast in den vorm zijn, zoo streelend, dat het hun de vele moeite ruimschoots vergoedt.»

De met een sterretje (*) geteekende §§ en oefeningen zijn uitsluitend voor den tweeden cursus bestemd. Zijn enkele woorden met een sterretje geteekend, dan geven zij tot bijzondere opmerkingen aanleiding.

GRON., Febr. 1875.

BR.

BIJ DEN 8^{en} DRUK.

Van geachte zijde werd de opmerking gemaakt, dat het nuttig en noodig mocht heeten, enkele der voornaamste geslachtsregels reeds in den eersten cursus te behandelen. De opmerking kwam mij zeer gegrond voor: ik heb dus reeds in den vierden druk de oefeningen over de geslachten over de beide leerkringen verdeeld, op zoodanige wijze, als mij het doelmatigst scheen.

De achtste druk is met zorg herzien: aan de afleiding en samenstelling der znw. zijn verscheidene geheel nieuwe oefeningen gewijd; enkele andere paragrafen en oefeningen zijn eenigszins omgewerkt, ten einde tegemoet te komen aan vriendelijke op- en aanmerkingen, mij van verscheidene welwillende gebruikers van dit werkje geworden. Voor die blijken van voortdurende belangstelling mijn beleefden dank!

GRON., Jan. 1893.

BR.

HET ZELFSTANDIG NAAMWOORD.

§ 1. Zelfstandige naamwoorden zijn namen van dingen.

Bij het woord dingen moeten wij niet alleen denken aan stoffelijke lichamen, maar ook aan denkbeeldige voorwerpen en zelfstandige begrippen.

§ 2. De namen van stoffelijke lichamen worden onderscheiden in: *voorwerpsnamen*, *verzamelnamen* en *stofnamen*.

Tot de *voorwerpsnamen* rekent men mede de namen van denkbeeldige voorwerpen (*geest*, *echo*) en van tijdperken (*uur*, *maand*). Er zijn ook namen van denkbeeldige verzamelingen (*rechten* en *vrijheden*, *zeden* en *gebruiken*, *aardrijkskunde*).

De namen van zelfstandige begrippen onderscheidt men in: namen van *hoedanigheden*, *toestanden* en *werkingen*.

De meeste namen van zelfstandige begrippen worden gevormd door middel van de achtervoegsels: *age*, *dom*, *heid*, *ing*, *nis*, *schap*, *te* en *ij*.

Heid en **te** vormen bij voorkeur *hoedanigheidsnamen*.

Dom en **ij** vormen gewoonlijk *toestandsnamen*.

Age, **ing** en **nis** vormen meestal *werkingsnamen*.

Een toestand is het gevolg van eene hoedanigheid of van eene werking. Dit verklaart, waarom het achtervoegsel **schap** zowel *hoedanigheids-*, als *toestands-* en *werkingsnamen* kan vormen (*eigenschap*, *dronkenschap*, *beterschap*). Maar ook **ing**, **nis**, **ij** bieden dergelijke voorbeelden aan:

scheiding, *spanning* (de daad van scheiden, spannen); *scheiding*, *spanning* (de gescheiden, gespannen toestand); *bekommernis* (de daad van bekommeren); *bekommernis* (de bekommerde toestand); *duisternis*, *droefenis* (de hoedanigheid of toestand van droef en duister); *voogdtij* (hoe-

danigheid van voogd); *voogdij* (toestand van onder voogden staande personen); *dieverij* (het bedrijf van eenen dief).

De namen van *hoedanigheden*, *toestanden* en *werkingen* worden zeer dikwijls gebruikt als *voorwerpsnamen* of als *verzamelnamen*. Voorbeelden: *hoogte* (= heuvel), (muizen-) *val*, *rijkdom* (= de rijken), *rijmelarij* (= het gerijmde), *uitspanning* (= herberg), *gedachtenis* (= geschenk tot aandenken), *stoffage* (= verzameling van voorwerpen of figuren).

1e Oefening.

Onderscheidt de volgende znw. naar de in § 2 genoemde klassen:

boom	huis	duif	bakker	olifant
berg	zand	turf	bakkerij	driehoek
gebergte	dozijn	tabak	hulp	marmar
bosch	schip	deugd	bijstand	leger
goud	olie	luiheid	voorspoed	volk
water	macht	blijdschap	rijkdom	rivier
jeugd	kracht	vrijheid	geluid	vlakte
geluk	armoede	koop	warmte	maand
komst	ziekte	verkoop	goedheid	eeuw
sprong	buiging	schande	dorst	vlijt
diepte	droogte	oorlog	adeldom	gezelschap
spook	ziel	klank	stemming	slavernij
laagte	wijsheid	geest	slijtage	etmaal
laagheid	grijsheid	wandeling	engel	gedruisch
winst	schaduw	duurte	waarde	kracht

§ 3. De voorwerpsnamen worden nader verdeeld in: *persoonsnamen*, *diernamen* en *zaaknamen*.

Als de voorwerpsnaam gemeen is aan alle voorwerpen van dezelfde soort, dan is het een *soortnaam* of *gemeen znw*. Vele dingen hebben buiten hunne algemeene benaming nog een bijzonderen naam, welke *eigenaam* of *eigen znw*. heet.

Ook verzamelnamen kunnen als eigennamen voorkomen.

NB! Alle eigennamen worden met eene hoofdletter aan 't begin geschreven.

2e Oefening.

Benoemt de volgende znw. naar de in § 3 gemaakte onderscheidingen :

jongen	herberg	jager	Erasmusbeeld
kind	Veldzicht	kamer	schilderij
Hendrik	Oostzee	brief	een Rembrandt
hond	hoofdstad	keuken	marktplein
Fidel	Amsterdam	straat	Rembrandtsplein
vos	schip	Breëstraat	gids
Reintje	Zeepaard	gebergte	de Gids
rivier	walvisch	Alpen	dagblad
Rijn	spoorweg	Harz	Handelsblad
eiland	eik	standbeeld	Rijnspoorweg
Java	spiegel	taal	het Duitsch

*§ 4. Dikwijs brengen de verschillende beteekenissen van een znw. mede, dat het nu eens tot deze, dan weder tot eene andere klasse van znw. moet gerekend worden. Bijv.:

regeering kan zijn de naam eener werking en ook een verzamelnaam;

hoogte kan zijn de naam van eenen toestand en ook een voorwerpsnaam;

ijzer kan zijn een stofnaam en ook een voorwerpsnaam;

bosch kan zijn een verzamelnaam en ook een stofnaam.

*3e Oefening.

Brengt de *cursief* gedrukte znw. uit de volgende zinnen onder de in de vorige §§ genoemde klassen!

De *regeering* van Hare *Majesteit* onze geëerbiedigde *koningin* *Wilhelmina* is aangevangen in de *maand* *December* van het jaar 1890. *Phenicie* begon het schuimend *pekelsout* te ploegen met

een hobb'lend *hout*. De *majesteit*, de verhevene *pracht* van dit *tooneel* zal ik niet beschrijven. De hooge *regeering* verbood, dit *stuk* op het *tooneel* te brengen. De *adel* en de *geestelijkheid* waren vroeger bevoorrechte *standen* in de *maatschappij*. Het *oogenblik* der *scheiding* van zijne *vrienden* viel den *landverhuizer* zwaar; na eene driejarige *scheiding* keerde hij in zijn *vaderland* terug. De *Lek* vormt de *scheiding* van *Utrecht* en *Gelderland*. De *adel* der *ziel* heeft meer *waarde* dan de *adel* der *geboorte*. Op dien *berg* is een groot *bosch*. Het *landschap* bestond hoofdzakelijk uit *berg* en *bosch*. Het *zilver* is een edel *metaal*. Het *diamant* is harder dan *glas*. Wie dronk uit dit *glas*? De *meid* wascht de *glazen*. De *dief* stak het *tafelzilver* in den *zak*. De *muis* loopt eindelijk in de *val*. Tengevolge van dien zwaren *val* kreeg de *grijsaard* eene *bezwijming*. Wij konden hem niet uit zijne *verdooving* wekken. Deze *zangvereeninging* dankt hare *wording* aan de *vereeninging* der *gezelschappen* *Cecilia* en *Aurora*. *Bedelarij*, *bedriegerij* en *huichelarij* zijn *verwanten*. *Rijkdom* en een *dubbelkje* kennen elkaâr. »Ik heb altijd bij den *rijkdom* gediend», sprak de oude *Kees*. Het *hoofd* van den *staat* gelastte een *onderzoek* naar den *staat* van den *landbouw* en de *veeteelt*, en liet eenen *staat* opmaken van de *hoeveelheid* der verbouwde *granen* en van het *getal* van den *veestapel*. Onder de *vulkanen* op *Java* munt de *Slámat* uit door zijne *schoonheid*, de *Diëng* door zijne *oudheden* en merkwaardige *natuurverschijnselen*, de *Seméroë* door zijne *hoogte*, de *Idjèn* door zijnen *rijkdom* aan *zwavel*.

§ 5. Bij 't gebruik der *znw.* moet men letten op drie zaken: het *getal*, het *geslacht* en den *naamval*.

§ 6. Het *getal* der *znw.* is tweeërlei: enkelvoud en meervoud. Een *znw.* staat in 't enkelv., als men er maar één ding mede noemt; het staat in 't meerv., als men er twee of meer dingen van dezelfde soort mede aanduidt.

De namen van stoffelijke en denkbeeldige *voorwerpen*, alsmede de namen van *tijdperken*, hebben gewoonlijk enkel- en meervoud.

Stofnamen laten alleen dan het meervoud toe, als men verschillende soorten van dezelfde stof aanneemt. (*Een koopman in wijnen.*)

Als er verscheidene gelijksoortige verzamelingen bestaan, kunnen de *verzamelnamen* ook in 't meervoud gebruikt worden. (*Groote zwermen sprinkhanen.*)

De namen van *hoedanigheden*, *toestanden* en *werkingen* kunnen niet in 't meervoud gebruikt worden, zoolang zij een algemeene (onbegrensde) beteekenis hebben.

Krijgen zij echter eene bijzondere (begrensde) beteekenis, dan laten zij het meervoud toe: men kan dan soorten van hoedanigheden, toestanden en werkingen onderscheiden. Voorb.: *deugden*, *ongelukken*, *tegenspoeden*, *verdeeldheden*, *twisten.*)

Komen dergelijke znw. als gewone voorwerpsnamen voor, dan hebben zij natuurlijk doorgaans enkel- en meervoud. (Dat *ongeluk* van een knecht moet ge verwijderen.)

Eenige znw. kunnen alleen in 't meervoud worden gebezigd. (Voorb.: *ouders*, *gebroeders*, *lieden*, *hersenen*, *Pyreneeën.*)

Enkele znw. hebben in de eene beteekenis geen meervoud, in eene andere soms geen enkelvoud. (Voorb.: *inkomst* en *inkomsten*, *kost* en *kosten*, *manier* en *manieren*, *last* en *lasten*, *lust* en *lusten*, *onlust* en *onlusten.*)

*4e Oefening.

Waarom zegt men niet:

De *diepten* der putten.
 De *laagten* der tonen.
 De *vrijheden* der vogels.
 De *wandelingen* der hemelbollen.
 De *hellingen* der straten.
 De *wreedheden* der tijgers.
 Onze *kennissen* van reken- en taalkunde.
 De *krachten* der orkanen.
 De *sterkten* der paarden.
 De *verteringen* der spijzen.
 De *beschrijvingen* van hemel en aarde.

Waarom zegt men wel:

De *diepten* der zee.
 De *laagten* tusschen de bergen.
 De *vrijheden* der steden.
 Zijne morgen- en avond-*wandelingen* in de fraaie *wandelingen* zijner woonplaats.
 De *hellingen* der bergen.
 De *wreedheden* van eenen tiran.
 Onze *kennissen* in de stad.
 De *krachten* der natuur.
 Het bouwen van *sterkten*.
 Het maken van *verteringen*.
 De *beschrijvingen* van Londen en Parijs.

De <i>broederschappen</i> der volken.	De <i>geestelijke broederschappen</i> .
De <i>vereenigingen</i> van jeugd en ondervinding.	De <i>vereenigingen</i> der handwerkslieden.
De <i>levens</i> der dieren.	De <i>levens</i> van beroemde personen.
De <i>zuurheden</i> der appels.	De <i>zuurheden</i> des levens.
De <i>stilten</i> der scholen.	De <i>streek</i> der <i>windstilten</i> .
De <i>drukken</i> der vloeistoffen.	De <i>drukken</i> van een boek.
De <i>ontdekkingen</i> van Amerika en Australië.	De <i>ontdekkingen</i> van Livingstone en Stanley.
De <i>uitvindingen</i> der stoomwerktuigen.	De <i>uitvindingen</i> der menschen.

---

*In welk geval kan men *wel*, in welk geval *niet* spreken van:

De verwachtingen der gasten. De vernielingen der insecten.
 De ontdekkingen vanden reiziger. De overwinningen des keizers.
 De begrafenissen des lijkbezorgers. De kennissen des leerlings.
 De gedachtenissen des vaders. De verstrooiingen des gezelschaps.

---

*Wat is het verschil tusschen:

Vijf meter laken en *vijf meters laken*. *Twee kilogram suiker* en *twee kilogrammen suiker*. *Drie el touw* en *drie ellen touw*. *Vier pond boter* en *vier ponden boter*. *Zes boek papier* en *zes boeken papier*. *Tien gulden* en *tien guldens*. *Acht uur* en *acht uren*. *Zeven jaar* en *zeven jaren*. *Drie dozijn lepels* en *drie dozijnen lepels*. *Twee paar kousen* en *twee paren kousen*.

§ 7. **Meervoudsvorming.** Het meervoud der zmw. wordt gevormd door achter 't enkelvoud **en, n, s, 's, eren** of **ers** te voegen.

§ 8. Bij de meervoudsvorming op **en** heeft men de volgende regels in acht te nemen:

1). De *a* en *u* worden in opene lettergrepen nooit verdubbeld.

2). Als het enkelvoudig znw. eindigt op ééne medeklinker, voorafgegaan door een' gesloten of korten klinker, dan wordt de slotmedeklinker van 't enkelv. in 't meerv. verdubbeld, indien n.l. de klinker ook in 't meerv. kort blijft.

Wordt de klank in 't meerv. lang, dan mag de slotmedeklinker van 't enkelv. in 't meerv. natuurlijk niet worden verdubbeld.

De *ch* wordt nooit verdubbeld.

3). Als het enkelv. znw. eindigt op eene *f* of eene *s*, onmiddellijk voorafgegaan door eenen klank, die reeds in 't enkelv. lang is, of in 't meerv. lang wordt, dan veranderen de *f* en *s* in 't meerv. in *v* en *z*.

Uitz.: *Paus, saus, kous, kruis,*
Leis, spies, struis, Pruis

behouden de *s* in 't meervoud; vreemde woorden, als *philosoof, telegraaf*, behouden in 't meerv. de *f*; *vleesch* verandert in 't meerv. de *sch* in *z*.

4). Als het enkelv. znw. eindigt op *lf* of *rf*, dan verandert in 't meerv. de *f* altijd in *v*. Eindigt het enkelv. znw. op *mf*, dan blijft de *f* in 't meerv. staan.

5). Als het enkelv. znw. eindigt op *ks*, *ps*, *ts*, of *ds*, dan blijft de *s* in 't meerv. altijd staan. (Waarom toch wel?)

6) Als het enkelv. znw. eindigt op *ls* of *ms*, dan verandert in 't meerv. de *s* in *z*.

Alleen *pols* en *wals* behouden de *s* in 't meerv.

7). Als het enkelv. znw. eindigt op *ns*, dan blijft de *s* in 't meerv. staan.

Uitz.: *Bons, dons, cijns grijns, flens, grens, trens, luns en gans* veranderen in 't meerv. de *s* in *z*.

Het znw. *glans* behoudt de *s* in 't meerv.; het werkw. *glanzen* en het bijv. nw. *glanzig* schrijft men echter met eene *z*.

8). Als het enkelv. znw. eindigt op *rs*, dan blijft de *s* in 't meerv. staan.

Uitz.: *Aarzen, haarzen, beurzen, laarzen*
Gorzen, verzen, keurzen, vaarzen.

9). De slotmedeklinker wordt in 't meerv. niet verdubbeld, als in de laatste lettergreep van 't enkelv. znw. eene toonlooze *e* of *i* voorkomt; volgt op de toonlooze *i* eene *s*, dan wordt die *s* wel verdubbeld.

5e Oefening.

Hoe schrijft gij de volgende woorden in 't meervoud en waarom?

Jaar (1), vuur (1), dief (3), schaaft (1, 3), doos (3, *oo*), baas (1, 3), wal (2), bed (2), bad (2), pad (2), wolf (4), turf (4), reeks (5), rups (5), muts (5), knods (5), els (6), gems (6), dans (7), krans (7), hars (8), leeuwerik (9), vonnis (9), lemmet (9), heg (2), graf (3), glas (3), vat (2), aal (1), heks (5), *saus (3), tros (2), aardbei, schans (7), prins (7), worm, abdij, abdis (2), abrikoos (3, *o*), ananas (2), Aziaat (1), bal (= rond lichaam, 2), pers (8), drom (2), dromedaris (9), nimf (4), werf (4), baron (2), barones (2), baronie, Bataaf (1,3), Batavier, baviaan (1), spel (2), brekespel (2), beer (= verscheurend dier, *e*), beer (= mannetjesvarken, waterkeering, muurstut, *ee*), bij, *beurs (8), bibliotheek (*e*), middag (2), bestek (2), bisschop (2); *gans (7), kans (7), *kous (3), reus (3), deel (= plank, dorschvloer, *e*), deel (= gedeelte, *ee*), *kruis (3), lach (2), kuch (2), schots (5), huls (6), *wals (6), *vers (8), kievit (9), dreumes (9), diemit (9), spons (7), *grens (7), monnik (9), *paus (3).

§ 9. 1). Alle verkleinwoorden op *je, tje, pje, ke, ken* en *lijn* nemen in 't meervoud eene *s* aan.

2). Het meervoud op **en** is deftiger dan dat op **s**.

Dezen regel kan men toepassen op vele *znw.*, die in 't enkelvoud uitgaan op: *el, em, en, er* en *aar*.

3). Vreemde persoonsnamen op *ier* (behalve *officier*) vormen hun meervoud op **s**; vreemde zaaknamen op *ier* nemen in 't meerv. **en** aan.

4). Echt Nederlandsche woorden op eene toonlooze *e* (uitzonderd de verkleinwoorden!) nemen in 't meervoud eene **n** aan; vreemde woorden op eene toonlooze *e* nemen eene **s** aan.

5). Men schrijft: *linies* en *liniën*, maar alleen *knieën*.

Men schrijft: *raas, vlaas, eegaas*, maar: *acacia's Maria's*.

Men onderscheidt: *beenen* (om op te loopen) van *beenderen* (gebeente), *bladen* (van een boek) van *bladen, bladeren* of *blären* (van eenen boom), *kleeden* (vloer kleeden, dekkleeden en japonnen) van *kleederen* (kledingstukken in 't algemeen).

6e Oefening.

Hoe schrijft gij de volgende *znw.* in 't meervoud en waarom?

Buidel, vogel (2), stamper, broeder (2), woekeraar, leeraar (2), boompje, boekske, knapelijs, bode, weide, tante, dame, plantage, juwelier, lansier, kwartier, portier (3), tuinier, mortier, fokkera, papa, aalbessenvla, mama, knie, drie, kevie, kolonie, huisje, franje, áppel (2), appél, kánon, kanón, koetsier, herbergier, manier, rapier, poelier, gondelier, eega, boa, fee, zee, echo, canapé, massa, freule, egge, kuif, kof, bos, bosch, estrik, valstrik, a, b c.

7e Oefening.

Hoe is het enkelv. der volgende meerv. *znw.*?

Baden, daken, dalen, gaten, graven (= personen)

van hoogen adel), graven (= kuilen), paden, padden, staven, getalen (= scharen), gebreken, gemeten, treden, treken, goden, loten, schotten, schoten, sloten, slooten, delen, deelen;

leden, gelederen, schepen, smeden, steden, dwaasheden, kooplieden, handwerkslieden, voerlieden, staatsmannen, dollemannen, muzelmannen, Turkomannen, flesschen, visschen, zeisen, zeisens, sijzen, sausen, saucijzen, koeien, boeien, Engelschen, Belgen, Zweden, Algerijnen, Soendaneezen, oliën, tralies, koloniën, knieën, re's, reën, reeden, redens, redenen, ritten, snitten, manden vol, handen vol;

*schoutbijnachts, schoutenbijnacht, gouverneurs-generaal, luitenants-generaals, directeurs-generaal, kapiteins-kwartiermeesters, kapiteins-ingenieurs, provoosten-geweldiger;

datums of data, errata, parallelpipeda, trapezia, gymnasia, athenæa, musea;

bases, doses, theses, crises, analyses, amanuenses;

tumuli, musici, politici, examinandi, critici; programmata of programma's; cherubim, serafim.

*§ 40. Verscheidene znw. hebben **twee meervoudsvormen**: een meervoud op **en** en ook een op **s**.

Over 't algemeen heeft dan de meervoudsvorm op **en** eene meer deftige, die op **s** eene meer alledaagsche beteekenis. Soms loopen de beide meervoudsvormen in beteekenis geheel uiteen!

*8e Oefening.

Welken meervoudsvorm wilt gij in de volgende zinnen gebruiken?

Wij plukten straks twee witte lelie—, twee vuurlelie— en twee waterlelie—. Aanschouwt de lelie— dës velds, hoe zij wassen! De blankheid van haren hals steekt de blankheid der lelie— naar de kroon. De lelie— zijn uit de Fransche vaan

verdwenen. De tuinier gaf mij eenige appel—. Op zijne beide oogappel— zit eene stip. Zijne schoone woorden waren als gouden appel— op zilveren schalen. De hemel— vertellen Gods eer. Onze Vader, die in de hemel— zijt! Deze ledikanten waren zonder hemel—. In de zaal waren twee troonhemel— opgericht. De hemel— dezer schilderijen waren zeer schoon. Onze burgemeester is een man van vaste beginsel—. Ik onderzoek u de eerste beginsel— der taalkunde. Bij den jongen kikkorsch vertoonen zich eerst de beginsel— der voorpooten, later ook die der achterpooten. Onze voorvader— waren heiden—. Onlangs verscheen hier een troep Zigeuners of heiden—. Die ruwe knapen vloeken als heiden—. De zendeling trachtte deze heiden— tot het Christendom te bekeeren. De vader— dezer jongens zijn ziek. Onze vader— vestigden zich in den Indischen Archipel. In de kamer stonden twee tafel—. Kent gij deze twee logarithmentafel— wel? Mozes schreef de tien geboden op twee steenen tafel—. Vele onrechtvaardigen baden zich in weelde en zitten aan de tafel— des overvloeds. De knecht gaf twee reden— op voor zijne weigering. Eene evenredigheid ontstaat door de gelijkheid van twee reden—. De leered— van V. d. Palm en Borger zijn beroemd. Als men zijn doel wil bereiken, moet men gepaste middel— aanwenden. Zulke groote uitgaven gedoogen mijne middel— niet. Deze meisjes hebben dunne middel—. Alle man— aan zeil en touwen! Alva heeft omgebracht de vrouwen, die hare man—, en de man—, die hunne vrouwen ondersteund hadden. Laat de man— hier blijven; de vrouwen kunnen weggaan.

*9e Oefening. (Vervolg.)

In haast schreef ik u eenige letter—. Dit kind kent reeds alle letter—. Uw broeder studeert in de letter—. Onze letter— bloeiden ten tijde van Frederik Hendrik. Deze metselaar werkt met vier knecht—. Wij willen niet langer knecht—, maar vrije man— zijn! De koning trok op met zijne krijgsknecht—. De

water— des hemels drenken het dorstend aardrijk. De zeeman zwalkt op de groote water—. Noem mij de water— van Friesland. De apotheker bereidde twee water— volgens recept. Grootvader viel en brak zijne beide been—. Ik heb liever het vleesch dan de been—. Op het kerkhof lagen vele doodsbeen—. De been— van jonge kinderen zijn nog week. De blad— des eiks zijn geheel anders dan wilgeblad—. Er zijn eenige blad— uit dit boek. Deze atlas bestaat uit 24 blad—. Men heeft de vloerkleed— uit deze kamer— weggenomen. Deze dames hebben hare balkleed— aangetrokken. Gaat in uwe binnenkamer—, wanneer gij bidden wilt. Trekt uwe zondagsche kleed— aan! De meter en de decimeter zijn lengtemaat—. Deze knapen zijn altijd trouwe maat— geweest. De boer verkocht vijftig stuk— ossen. Hij werd aangehouden door twee nachtwacht—. Alle wacht— werden goed bezet. Aan boord verdeelt men den nacht in wacht—. God zorgt voor al zijne schepsel—. Die kinderen schreien van honger; hebt gij geen medelijden met die arme schepsel—? Die leugenaar vertelde allerlei zotte historie—. De »Vaderlandsche Historie—» van Hooft zijn beroemd. Deze boom heeft dikke wortel—. Trek de wortel— uit deze getallen. Lust gij wel wortel—? Hier ligt een schetsboek met boomstudie—. Aan welke hoogeschool volbracht hij zijne studie—? De cent— zijn van koper. Deze prent kost drie cent—. Hier liggen de stuk— van den gebroken spiegel. Er zullen 20 stuk— lammeren verkocht worden. De vogel— kunnen vliegen. Aanziet de vogel— des hemels: zij arbeiden niet en spinnen niet!

§ 10. **Verkleinwoorden.** Wanneer een znw. enkel- en meervoud heeft, kan het doorgaans ook een' der gewone verkleiningsuitgangen: *-je*, *-tje*, *-pje* aannemen.

-tje komt achter *l*, *n*, *r*, *w*, en achter alle klinkers.

-pje komt achter de *m*, als deze letter niet op een onvolkomen klinker volgt.

De enkele slotmedeklinker wordt na een' onvolkomen klinker soms verdubbeld vóór den uitgang (*e*)*tje*.

Kenwoorden voor het juiste gebruik der gewone verkleiningsuitgangen zijn: *ribb(e)tje, bedje, blaadje, diefje, zaagje, vlagje* of *vlagg(e)tje, lachje, stokje, baaltje, ball(e)tje, boompje, armpje, bezempje, stemm(e)tje, beentje, penn(e)tje, ding(e)tje, koninkje, kopje, schaartje, horr(e)tje, buisje, potje, leeuw-tje, paatje, steetje, knietje, strootje, eitje, uitje, bijtje.*

10e Oefening.

Hoe maakt gij verkleinwoorden van de volgende znw.? Welk kenwoord dient u telkens tot voorbeeld?

Krab, stad, pad, stof, stoof, wieg, brug, flesch, kurk, klok, kruik, zuil, mol, kool, vel, raam, scherm, halm, bodem, stam, kraan, kroon, kin, kan, slang, haring, woning, ring, kip, vloer, ster, reis, bos, boot, schat, dauw, mama, lâ, zee, reê, drie, zoô, rei, rij, bui, fooi, baai, gans, hoen, lamp, dak, dag, rug, boog, worm, brasem, bloem, vat, *jager, *broeder, *schip, *man, *wif, *vriend, *winter, *jaar.

N.B. Worden met de laatste 8 verkleinwoorden juist *kleine* personen of dingen bedoeld?

Als een bijv.nw. een' verkleiningsuitgang krijgt, wordt het een znw. Beproeft het maar eens met de bijv.nw.: *klein, nieuw, oud, goedkoop, lief, nat, droog, wit, zwart, groot*(moeder), **koel*(te).

*Weinig gebruikelijke verkleiningsuitgangen zijn: *-ke, -ken, -ske, -sken* en *-lijn*.

*Vergelijkt de volgende verkleinwoorden:

Kindje met kindeke, bedje met beddeken, boekje met boekske of boeksken, jongetje met jongske of jongsken, stokje met stokske of stoksken, stukje met stukske of stuksken, oogje met oogelijn, knaapje met knapelijn, bloempje met blommetje, bloemeke en bloemelijn, maagdeke met maagdelijn.

*Wat is het verschil tusschen:

Kleedjes en kleedertjes of kleêrtjes, hoentjes en hoendertjes, blaadjes en bladertjes of blaârtjes, stadjes en steedjes, dagjes en daagjes, rifjes en reefjes, lammetjes en lammertjes, broêrtjes en broedertjes, moertjes, moêrtjes en moedertjes?

*Zijn dit ook verkleinwoorden?

Franje, kokinje, kastanje, plunje, leventje, geldje, guinje, knagelijntje, mannetjes-olifant, dankje.

§ 11. **Geslacht en naamval.** De betrekkingen der znw. in den zin kunnen zeer verschillend zijn. Al die betrekkingen worden echter tot vier hoofdgevallen teruggebracht; daarom spreekt men van vier naamvallen, d. i. vier gevallen, waarin de naam (= zelfst. naamw.) kan voorkomen.

Eeuwen geleden werden de naamvallen aangewezen door bijzondere uitgangen der znw., en niet alle znw. hadden in denzelfden naamval ook denzelfden naamvalsuitgang. Znw., die gelijke naamvalsuitgangen hadden als de namen van mannelijke wezens, noemde men mannelijke znw.; werden zij als namen van vrouwelijke wezens behandeld, dan noemde men ze vrouwelijke znw.; kreeg een znw. andere naamvalsuitgangen dan de namen van mannelijke of vrouwelijke wezens, dan sprak men van onzijdige znw.

Tegenwoordig zijn de naamvalsuitgangen bijna verdwenen; alleen de tweede naamval van enkelvoudige mannelijke en onzijdige znw. heeft ze nog; de derde naamval van enkelv. mannel. en onz. znw. alleen nog bij uitzondering.

Het znw. is in den zin meestal van veranderlijke (verbuigbare) bepalende woordjes vergezeld. De vormverandering (verbuiging) dier bepalende woordjes richt zich naar het getal, het geslacht en den naamval der znw.

§ 12. **De eerste naamval.** Een znw. in den eersten naamval kan zijn:

1°. het onderwerp van den zin.

Als zoodanig antwoordt het znw. op eene der vragen: *Wie (of wat) doet iets? Wie (of wat) is iets? Wie (of wat) ondergaat of lijdt iets?*

In plaats van het znw. als onderwerp kan men altijd de woordjes **hij** of **zij** lezen.

2°. Het *znw.* in den eersten naamval kan een deel van 't gezegde zijn.

Als zoodanig wordt het *znw.* met het onderwerp van den zin verbonden door een der werkw.: *zijn*, *worden*, *blijven*, *lijken* of *gelijken* (als dit woord beteekent: schijnen te zijn wegens gelijkenis), *blijken*, *schijnen* en *heeten* (= genaamd zijn).

3°. Een *znw.* in den eersten naamval kan voorkomen als bijstelling van een ander *znw.* in denzelfden naamval.

In dit geval kunnen de beide *znw.* met elkander verwisseld worden. Bijv.: *Amsterdam, de hoofdstad van Nederland, ligt aan het IJ*, en: *De hoofdstad van Nederland, Amsterdam, ligt aan het IJ*.

Tot dit geval moet ook gerekend worden de lijdende vorm van zinnen, waarin *noemen*, *heeten* (= eenen naam geven), *achten*, *vinden* en meer dergelijke werkw. voorkomen. Bijv.: *Ik noem dezen knaap mijnen vriend*, wordt in den lijdenden vorm: *Door mij wordt deze knaap mijn vriend genoemd*.

4°. Een *znw.* staat in den eersten naamval, als het wordt aangesproken. Bijv.: *Natuur, wat zijt gij schoon!*

§ 13. Vóór een enkelvoudig mannelijk *znw.* in den eersten naamval kan een der volgende bepalende woordjes staan: *de, een, geen, deze, die, mijn, uw, zijn, haar, onze, hun* of *welke*.

IIe Oefening. (Alle *znw.* zijn mannel. enk. 1e nv.)

1). Vult de bepalende woordjes in! 2). Verklaart telkens den eersten naamval!

D— leeuw brult. M— vader schrijft. U— vriend komt. Dez— steen valt. Di— hond blaft. E— boom groeit. Welk— boom bloeit? On— tuin is groot. Z— wagen is geleverd. Ha— oom spreekt. Hu— weg is lang. E— timmerman is e— handwerksman. U— neef wordt e— zeeman. Z— vriend zal ook m— vriend worden. E— dief blijft

altijd e— dief. Ha— hond is e— schoothond. On— weg is e— zandweg. Di— vogel lijkt e— vink. Dez— berg schijnt e— vuurberg. U— vriend schijnt z— vriend niet. E— walvisch is g— visch, en e— zijdeworm is g— worm. Dez— hond heet e— dashond. W— weg is o— weg? E— berg in Europa is hooger dan d— Mont-Blanc, n.l. d— Kasbek. U— tuin zal verkocht worden. Ha— vader werd gered, maar ha— broeder verdronk. G— boom wordt dikker dan d— baobab of apenbroodboom. Kom binnen, m— vriend! Dez— heer, als o— huisdokter, bezoekt ons dikwijls. O— tuinman, als e— liefhebber van fraaie bloemen, reist dikwijls naar Haarlem. Ofschoon u— grootvader reeds e— grijsaard is, mag hij nog e— man vol kracht heeten. M— vriend, d— boekhouder, is op het kantoor. David, d— zoon van Isaï, was koning van Israël. Willem d— Zwijger werd in 1584 vermoord. Fidel, o— hond, kwam mij te ontmoet. Vondel, d— prins onzer dichters, woonde te Amsterdam. M— Fidel wordt door mij m— vriend genoemd. Dez— heer wordt e— wel-doener der armen geacht. Di— stroom wordt d— vader der wateren geheeten.

§ 14. De vierde naamval. Een znw. in den vierden naamval kan zijn:

1°. het lijdend voorwerp van den zin, afhankelijk van een overgankelijk werkwoord.

In dit geval ondergaat het znw. de werking, die van het onderwerp uitgaat; het lijdend voorwerp komt dus in een' bewerkten toestand door de werking van het onderwerp. In plaats van zulk een znw. in den vierden naamval kan men altijd de woordjes **hem** of **haar** lezen.

2°. Een znw. voorafgegaan door een voorzetsel staat ook in den vierden naamval.

Ook in dit geval kan men in plaats van het znw. altijd de woordjes **hem** of **haar** lezen achter het voorzetsel.

3°. Een znw. in den vierden naamval kan voorkomen als bijstelling van een ander znw. in denzelfden naamval.

Evenals we bij den eersten naamval gezien hebben, kan men ook hier de beide znw. verwisselen.

4°. Een znw. in den vierden naamval kan eene bepaling van de waarde, van 't gewicht of van afmeting zijn.

5°. Achter sommige overgankelijke werkw., bijv.: *leeren, onderwijzen, vragen, noemen, heeten* (eenen naam geven), *schelden, prijzen, achten, schatten, maken, vinden* kan een dubbele vierde naamval staan. Bijv.: *Ik leer dezen knaap de taalkunde. Hij noemt dien man zijnen vriend.*

§ 15. Vóór een enkelv. mannelijk znw. in den vierden naamval kan een der volgende bepalende woordjes staan: **den, eenen, geenen, dezen, dien, mijnen, uwen, zijnen, haren, onzen, hunnen, welken.**

12e Oefening. (Alle znw. zijn mannel. enk. 4e nv.)

1). Vult de bepalende woordjes in! 2). Verklaart telkens den vierden naamval! 3). In welke zinnen kunt gij den 4en naamval veranderen in eenen 1en naamval?

Ik ving dez— vogel. Wij koopen e— tuin. Zij vonden e— gulden. Gij kent m— vader. Zij roept d— tuinman. Zij beklimmen di— berg. Ik eet e— appel. Ik neem m— hoed en u— mantel mede. Wilt gij z— hond wegjagen? W— appel zal ik u geven? Zij drinkt g— wijn en eet g— appel. Ziet gij d— bliksem en hoort gij d— donder? Zaagt gij d— olifant wel? Geef mij u— stok. Wij beschouwden d—

leeuw, d— koning der dieren. Scipio overwon Hannibal, d— veldheer van Carthago. Zet u— voet op dez— steen. Steek dez— ring aan u— vinger. Zij heeft zich d— linkervoet gebrand. Wij gaan wandelen in hu— tuin. Hebt gij ha— bloementuin bewonderd? Hij bezocht d— fabrikant, d— vriend zijner jeugd. W— spiegel heeft zij gebroken? Zij brak ha— spiegel, maar o— spiegel brak zij niet. Di— dijk heeft men onlangs gelegd. Ik lees van d— baobab, d— reus onder de boomen. Heeft men dez— polder drooggemaakt? Balthazar Geraerts vermoordde Willem d— Zwijger, d— vader des vaderlands. Zal men dez— wal slechten? O— vriend moet gij niet storen in z— slaap. Grijsaards vreezen d— winter als d— vijand van oude en zwakke menschen; jonge lieden begroeten hem als d— bezorger van het ijsvermaak. De zeeman beschouwt d— wind als z— vriend en helper, maar d— storm vreesst hij als z— vijand en verdelger. Hij sprong e— voet hoog. Dit kost e— gulden. Hij groef wel e— meter diep. Het was g— knip voor d— neus — waard. Gij zult e— gulden hebben. Ieder heeft e— naam.

13e Oefening. (Alle znw. zijn mannel. enk. 1e of 4e nv.)

1). Vult de bepalende woordjes in! 2). Verandert overal, waar het kan, den 4en naamval in eenen 1en naamval en den 1en naamval in eenen 4en naamval!

D— reiziger kan d— weg niet vinden. Zag d— reiziger d— handwijzer niet? O— tuinman heeft dez— boom gesnoeid. Zij bebouwden hu— akker

vljigtig. M— vriend heeft dez— brief geschreven. O— meester heeft m— neef geprezen. W— brief heeft u— vriend geschreven? Di— jongen kan nog g— volzin goed lezen. D— smid maakte e— ijzeren hoepel. D— koning beloonde d— officier. Dez— man heeft e— prijs verdiend. Dez— berg heeft nog g— reiziger beklommen. D— storm sloeg d— dijk weg. D— dijk werd door d— storm weggeslagen. Dez— houthakker velt dez— boom. Niet dez—, maar di— boom velde dez— houthakker. O— winkel sluiten wij 's avonds om 10 uur. O— buurman sluit z— winkel altijd later. E— bakker en e— molenaar reden met hu— wagen langs d— straatweg. U— haan heeft dez— knaap met e— steen gegooïd. D— spoorweg van Petersburg naar Moskou loopt rechtuit. E— ingenieur wilde d— spoorweg eerst met e— boog doen loopen; maar d— keizer van Rusland nam z— degen, legde di— op het papier en trok met potlood eene rechte lijn van Petersburg naar Moskou, zeggende: „Zoo loopt on— spoorweg”.

*D— vader noemde z— zoon z— oogappel. D— reiziger vraagt d— herbergier d— weg. Ik bevond di— man m— vijand in plaats van m— vriend. Ik noem u— broeder, d— schilder, e— kunstenaar. Dez— heer maakte dez— jongeling, z— boodschapper, z— huisknecht. Hij schold d— fabrikant, d— maker van z— hoed, e— bedrieger. Brandt noemde d— admiraal 'd— Ruyter, d— opperbevelhebber der vloot, d— redder van 't vervallen vaderland.

14e Oefening. (Vult op de opene plaatsen znw. in!)

Daar zit een — op eenen —. Ik leg mijnen —

op dezen —. De — rijdt met den — langs den —. De — maakt den — vochtig. Uw — schrijft eenen —. Deze — schoot eenen —. Zijn — beet den — in het been. Haar — heeft zijnen — verloren. Langs dezen — kon de — niet rijden, omdat de — versperd was. Een — is een —. Zijn — is mijn —. Uw — is ook onze —. Deze — en die — klommen op eenen —. Onze — schijnt hun —? Hun — wordt een —. Welke — wordt mijn —? Geen — wil mijn — wezen. Eenen — hoor ik gaarne zingen. Dezen — plukte ik van dezen —. Den — ontmoet men veel in Afrika. Mijn — noemt dezen — eenen —. Mijn — noemt dezen — zijnen —. Een — kocht onzen —. Uwen — kan deze — niet dragen. Zijnen — kan deze — niet breken. Hunnen — kunnen zij niet vinden. Geenen — kan deze — lezen.

§ 16. Vóór een enkelvoudig vrouwelijk znw. in den eersten naamval kan een van deze woordjes staan: **de, eene, geene, deze, die, mijne, uwe, zijne, hare, onze, hunne, welke.**

Diezelfde woordjes staan ook vóór een enkelv. vrouwel. znw. in den vierden naamval.

15e Oefening. (Alle znw. zijn vrouwel. enkelv. 1e of 4e nv.)

1). Vult de bepalende woordjes in! 2). Verandert overal, waar het kan, den 1en naamval in eenen 4en naamval en den 4en naamval in eenen 1en naamval!

M— moeder is e— vriendin van u— tante. Z— tante doet e— reis met ha— vriendin. E— muis verschrikte m— zuster. Zet e— bank voor d— deur.

D— legermacht sloot d— stad in. U— hand is niet gewasschen. O— school wordt geverfd. Hij maakte e— deur. W— peer is d— mooiste? M— moeder onderzoekt, of m— zuster ha— les reeds kent. O— naaister heeft ha— naald gebroken. Dez— dienstmaagd bemint ha— meesteres. O— meid dekt d— tafel. D— keukenmeid wil dez— gans braden. G— ziekte heeft z— gezondheid ooit verstoord. Dez— rivier maakt hier e— kromming. E— buis is e— pijp. U— melkboerin melkt ha— koe; ha— dochter bereidt d— boter. E— kers is e— steenvrucht. Kent gij dez— bloem en dez— vrucht? D— koe heeft d— weide kaal gegraasd. Houd u— tong in toom! Waarom moet men z— tong in toom houden? Als men d— tong niet in toom houdt, zegt men licht iets, wat men niet zeggen mag.

16e Oefening.

Vult op de opene plaatsen znw. in!

Zijne — komt bij uwe —. Welke — is hare —? Kent gij ook hunne —? Geene — smaakt lekkerder dan deze —. Wilt gij eene — of eene? Die — wil men behangen. Onze — heeft mijne — gekrabb. Welke — wil deze — melken? Deze — gaat dagelijks met hare — naar de —. Onze — heeft eene —. Eene — is eene —. Welke — is mijne —? Deze — schijnt uwe —. Zijne — wordt onze —. Geene — blijft altijd eene —.

17e Oefening. (Herhaling.)

M— oom gaf mij e— appel (m.), e— peer (v.), e— kers (v.) en e— pruim (v.). Jan nam z— bal (m.) in d— hand (v.) en wierp hem tegen d— muur (m.). Dez— hond ving e— haas (m.). O— kat (v.) ving gisteren e— rat (v.) en e— muis (v.). U— buurman kocht o— tuin (m.) en ha— weide (v.). O— koning heeft dez— heer tot burgemeester benoemd. O— melkboer goot z— emmer (m.) vol melk. D— aarde (v.) is e— bol (m.), evenals d— zon (v.) en d— maan (v.). D— matroos klom in d— mast (m.). Dez— stoomboot (v.) kan d— haven (v.) niet bereiken. D— drenkeling dankte d— matroos als z— redder. Scipio overwon Hannibal, d— veldheer van Carthago. D— wijsgeer Socrates werd veroordeeld om d— giftbeker (m.) te ledigen. Napoleon d— derde verloor d— slag (m.) bij Sedan; daarop bracht hij eenig— tijd (m.) op het slot Wilhelmshöhe in krijgsgevangenschap door. D— meridiaan (m.), die over Ferro loopt, noemt men gewoonlijk d— eerst—; ook d— meridiaan, die over d— sterrenwacht (v.) te Greenwich gaat, wordt dikwijls d— eerst— genoemd. Sedert men d— spoorweg dwars door Amerika voltooid heeft, kan men in d— tijd (m.) van 80 dagen e— reis (v.) rondom d— aarde (v.) volbrengen. W— les (v.) hebt gij geleerd?

18e Oefening.

Vult eerst de uitgelaten bepalende woordjes in en brengt dan de zinnen in den lijdenden vorm over!

E— veldheer belegerde e— stad (v.), maar hij kon

d— bezetting (v.) niet tot d— overgave (v.) dwingen. Eindelijk sneed hij d— toevoer (m.) van leeftocht af, en wat d— belegeraar door z— krijgsmacht (v.) niet kon bereiken, verkreeg hij nu door middel van d— honger (m.): d— verdediger kon wel d— strijd (m.) tegen d— overmacht maar niet tegen d— honger volhouden.

E— houthakker droeg e— balk (m.) op d— schouder (m.). D— balk vond hij te zwaar voor z— kracht (v.). Hij wierp daarom z— last (m.) op d— grond (m.) en slaakte e— zucht (m.). In z— medeloosheid (v.) wenschte hij, dat d— dood hem mocht verlossen van z— zwaar— arbeid (m.). Nauwelijks had d— dood z— stem (v.) gehoord, of d— houthakker zag tot z— ontsteltenis (v.) d— dood naderen. „Waarom hebt gij mij geroepen?” vroeg d— dood. „Och,” antwoordde d— houthakker, „di— balk werd mij te zwaar. Ik wierp hem op d— grond, en m— kracht is niet toereikend, om hem weer op d— schouder te beuren. Zoudt ge mij u— bijstand (m.) niet willen verleenen?” Hoe ongelukkig e— mensch moge wezen, hij wenscht toch niet van harte naar d— dood!

D— storm (m.) beschadigde d— dijk (m.). Gij hebt u— hond geroepen, maar d— hond heeft u— stem (v.) niet gehoord. D— hoedenmaker heeft m— hoed (m.) veranderd. Dez— brug (v.) moest d— voerman overgaan. Z— tuinman heeft o— appelboom (m.) gesnoeid. D— koning draagt e— kroon (v.); e— bisschop draagt e— mijter (m.); d— rechter draagt e— baret (v.); d— paus draagt e— tiara (v.)

of driedubbel— kroon (v.). D— stoom (m.) brengt d— locomotief (v.) in beweging, en d— locomotief op ha— beurt (v.) d— trein (m.).

19e Oefening. (Herhaling.)

Uwen — en uwe — moet gij eeren. Een — zit niet altijd gerust op zijnen —. Welke — wil den — omhakken? Welken — wil de — omhakken? De — viel op den — en brak zijnen —. Een — wordt nooit geloofd. In den — verdrinken meer dan in de —. Op de — verkocht de — zijne —. Dezen — en deze — heb ik gekocht. Dien — en die — wil deze — gaarne hebben. Kunt gij eenen — van eene — onderscheiden? Mijne — moet ik goed kennen. Hij zal zijnen — en zijne — stooten aan dien —. Met welke — wilt gij schrijven? Men moet geenen — tergen. Onzen — en onze — hebben wij met gejuich begroet. Waar rijdt deze — heen? Ik heb den — zien aankomen. Noem mij eene —, die hier niet groeit. Kent gij wel eenen —, die hooger is dan d— Mont-Blanc? De — reed op den —. Dezen — reed de — op.

§ 17. **De tweede naamval.** Een znw. in dezen naamval staat meestal als bepaling bij een ander znw. en geeft antwoord op de vraag: *wiens?* (of *welks?*)

In dit geval kan men in plaats van het znw. in den tweeden naamval de woorden *van hem* (of *van haar*) en tevens ook *zijn* (of *haar*) lezen.

*De tweede naamval wordt dikwijls vervangen door een' vierden naamval, voorafgegaan door het voorzetsel *van*.

Deze omschrijving van den tweeden naamval is noodig, wanneer het znw., dat op de vraag: *wiens?* (of *welks?*) antwoordt, eindigt op *s*, *sch* of *st*.

In deftigen stijl gebruikt men echter den tweeden naamval van: *huis* (*des huizes*), *kruis* (*des kruises*), *vleesch* (*des vleesches*); nooit echter *des vosses*, *des bossches*, *des dienstes*, enz.

Na woorden, die eene maat of hoeveelheid noemen, heeft de tweede naamval bijna den aard eener bijstelling en kan dus vervangen worden door den naamval van het bepaalde znw. Men zegt bijv.: *eene bete broods* en: *eene bete brood*, *een glas rooden wijns* en: *een glas roode(n) wijn*, *een hoop volks* en: *een hoop volk*, enz.

§ 18. Vóór een enkelvoudig mannelijk znw. in den tweeden naamval gebruikt men een dezer woordjes: ***des*, *eens*, *geens*, *mijns*, *uws*, *zijns*, *haars*, *onzes*, *huns*, *dezes*, *diens***.

In den tweeden naamval neemt een enkelv. mannel. znw. eene *s* achter zich; eenige woorden, bijv. *prins*, *mensch*, *paus*, *vorst*, *graaf*, *heer*, *getuige* (en alle andere mannel. znw. op eene toonlooze *e*, behalve *vrede*) nemen **en** (**n**) aan. *God* heeft in den tweeden naamval *Gods* en *Godes*.

20e Oefening. (Alle znw. zijn mannel. enkelv. 1e, 2e of 4e nv.)

O— kroonprins is d— zoon o— koning. Wij legden e— zak met meel op d— wagen d— bakker. D— keizer van China noemt zich d— zoon d— hemel. D— zoon d— timmerman schrijft e— brief. D— vriend m— oom is vertrokken. Weet gij reeds d— inhoud dez— brief? D— tand d— tijd kan g— muur weerstaan. Nabij d— top dez— vuurberg bevindt zich e— krater. Di— professor beschouwde d— snavel e— vogel. D— broeder u— onderwijzer heb ik ontmoet. D— vader d— dichter was e— handwerksman. E— gevangene kocht d— opziener d— kerker om. D— regen bevochtigt d— grond

d— tuin. D— knop z— degen heb ik gepolijst. D— oom dez— knaap is d— buurman o— bakker. D— vader m— vader heet m— grootvader, en d— vader m— grootvader heet m— overgrootvader. D— gezant d— paus trad in d— tuin d— prins. Zelfs d— olifant buigt voor d— wil d— mensch.

§ 19. Vóór een enkelvoudig vrouwelijk znw. in den tweeden naamval komt een van deze woordjes: *der, eener, geener, dezer, dier, mijner, uwer, zijner, harer, onzer, hunner.*

*Het vrouwelijk znw. zelf ondergaat in den tweeden naamval geene verandering. Staat echter een enkelv. vrouwelijk znw. in den tweeden naamval vóór het znw., waarbij die tweede naamval behoort, dan neemt het eene s achter zich, doch geene verbogen bepalende woordjes vóór zich. Bijv.: *moeders schoot, uw zusters verjaardag.*

21e Oefening. (Alle znw. zijn vr. enkelv, 1e, 2e, of 4e nv.)

D— uitvinding d— boekdrukkunst is in Duitschland geschied. D— opvoeding z— jeugd werd waarloosd. D— dochter vergat d— liefde en d— zorg ha— moeder. Wij bewonderen d— helderheid d— stem u— zuster. Louize brak d— punt h— schaar. D— verleiding d— ondeugd is dikwijls sterker dan o— deugd. Wij zitten vaak in d— schaduw dez— linde. Hebt gij d— veerkracht d— lucht wel eens opgemerkt? D— tante o— vriendin ken ik niet. Wij roemen d— mildheid dez— dame. D— beurs u— nicht heeft d— meid o— buurvrouw gevonden. D— kracht dez— machine heeft men gisteren beproefd. D— voedzaamheid di— spijs kan ik niet beoordeelen. Zij prezen d— schoonheid d— kleeding hu— vriendin.

22e Oefening.

Verbeter de volgende uitdrukkingen! Bedenkt daarbij, dat men niet gaarne twee 2e naamvallen op elkander volgen laat.

De bakker zijn paard is op den loop gegaan. Mietje haar hoed is in de gracht gewaaid. Wij gaan naar onzen buurman zijn huis. De jongen zijn arm was gebroken. Pieter zijn oom kwam in de stad. Wij vonden onze tante haar mantel. De appelboom zijne vruchten waren rijp. Wij bezochten den koopman zijn winkel. De scharenslijper heeft mijn broeder zijn mes geslepen. Oom Jan zijn huis is afgebrand. Deze man vraagt naar Hein zijn vader zijn huis. Wij hebben gelezen in Jan zijn neef zijn boek. Wij bezochten Maria hare vriendin hare nicht. Wij speelden met onzen buurman zijn zoon zijn hond. Wij verloren onze naaister hare dochter haar naaldenkoker. De kapitein zijn zoon zijn goed ging bij de schipbreuk verloren. De burgemeester zijn zoon zijn hond ligt altijd voor onzen buurman zijn neef zijne deur en wil niet op zijn meester zijn erf blijven.

23e Oefening. (Herhaling.)

D— koning beleefde d— uitbarsting (v.) d— oorlog niet. Men kan d— kracht (v.) d— storm (m.) meten. D— tak (m.) dez— boom (m.) heeft d— zoon o— buurman doorgezaagd. D— kop (m.) z— pijp (v.) wierp d— soldaat op den grond (m.) D— top (m.) e— berg gelijkts soms op e— koepel (m.), soms op e— hoorn (m.). D— huid d— olifant is rim-

pelig. D— stalknecht droeg d— mantel (m.) en d— zweep (v.) d— koetsier. Ziet gij d— weerhaan (m.) di— toren (m.)? Dez— grijsaard torst d— last (m.) d— ouderdom (m.). Volkswelvaart is d— vrucht (v.) d— vrede (m.). Ha— meid had d— deur (v.) ha— kamer (v.) niet gesloten. Zij knoopte d— band (m.) ha— muts (v.) vast. Hij onderging d— straf (v.) z— misdaad (v.) geduldig. D— breedte (v.) dez— rivier (v.) is zeer aanzienlijk; ha— diepte (v.) is echter gering. D— hals (m.) d— kameel (m.) is lang.

24e Oefening. (Herhaling.)

De— beloont de — des —. Deze — beploegt den — zijns —. Men gebruikt eene —, om de — eener — te wegen. Onlangs heeft men den — dezer — ontdekt. De — heeft de — onzes — gemeten. De schoonheid dezer — is even buitengewoon als haar—. De jongen des — en der — worden blind geboren. De eieren des — en der — zijn grooter dan die der —. De timmerman heeft de — uwer — hersteld. De slinger eener — beweegt zich regelmatig. Aan d— voet (m.) eens — ziet men vaak den — in wolken gehuld. Zij betreuren d— dood (m.) hunner —. Het punt des —, waar d— zon (v.) opkomt, heet het oosten. Zondag is de eerste — der —. D— rand (m.) onzes — is verguld.; d— lijst (v.) uwer — is ook verguld. D— liefde (v.) uws — en uwer — is onuitputtelijk. D— aanvoerder (m.) d— rooverbende (v.) heeft men gevangen genomen.

NB. *Vervangt alle tweede naamvallen in de laatste vijf Oefeningen door vierde naamvallen met van er voor!*

§ 20. *De derde naamval.* Wanneer een znw. antwoordt op de vraag: *Aan wien?* of: *Voor wien?* dan staat het in den derden naamval. De voorzetsels *aan* of *voor* mogen echter niet vóór het znw. zijn uitgedrukt, want in dat geval staat het znw. in den vierden naamval.

In plaats van het znw. in den derden naamval kan men gewoonlijk: *hem* (of *haar*) en tevens *aan hem* (*haar*) of *voor hem* (*haar*) lezen.

Dit kenmerk van den derden naamval is niet van toepassing, als deze naamval:

1o. een bezittelijk voornaamw. of een znw. in den 2en naamval vangt, bijv.: *Het water loopt mij om de tanden* (= *Het water loopt om mijne tanden*). *De haren hingen den knaap over de oogen* (= *de haren hingen over de oogen des knaaps*);

2o. als hij bij sommige wederkeerende werkwoorden staat, bijv.: *Ik verbeeld mij, hem gezien te hebben*;

3o. in uitdrukkingen als: *Pas op, dat ge mij dat niet weer doet! 't Is me wat moois!*

§ 21. Vóór een enkelvoudig mannelijk znw. in den derden naamval gebruikt men dezelfde woordjes als vóór den vierden naamval. (*Zie bladz. 20.*)

Vóór een enkelvoudig vrouwelijk znw. in den derden naamval behoort men eigenlijk dezelfde woordjes te gebruiken als vóór den tweeden naamval (*zie bladz. 28*); gewoonlijk maakt men echter ook hier den derden naamval aan den vierden gelijk.

Het znw. zelf blijft thans in den derden naamval onveranderd; alleen in deftigen stijl nemen mannel. en onz. znw. nog eene θ aan, bijv.: *Geef God θ de eer. Verkondig het den volk θ . Den Heer θ N. N.*

In vroegeren tijd gebruikte men den derden naamval achter verscheidene voorzetsels; ook ging de derde naamval toen geregeld uit op *e*. Dit verklaart uitdrukkingen als: *ten dage, ten tijde, in den lande, op den huize, met dien verstande, van ganscher harte* enz., en samenstellingen als: *bijderhand, inderdaad, metterwoon*.

25e Oefening.

Di— tuin (m.) behoort dez— heer. Dez— school (v.) behoort d— gemeente (v.). Di— zoon gelijkt z— vader. E— vos (m.) gelijkt e— hond (m.). E— tijger (m.) gelijkt e— kat (v.). Dez— soldaat gehoorzaamt z— officier. Dez— weg (m.) mishaaft d— wandelaar. D— onzindelijkheid (v.) is d— gezondheid (v.) nadeelig. Dez— vader gaf z— zoon g— vrijheid om uit te gaan. D— dokter schrijft d— zieke e— drank (m.) voor. U— meester verbiedt u— neef het spreken in d— school (v.). Di— voerman ontneemt z— ezel (m.) d— last (m.). M— boekhandelaar zond m— vriend e— lijst (v.) van nieuwe boeken. D— terugkomst (v.) d— ooievaar (m.) voorspelt d— landman d— komst (v.) d— lente (v.). D— handwijzer wijst d— reiziger d— weg (m.). E— vos (m.) ontroofde e— boer z— gans (v.). Di— schrijnwerker maakte o— buurman e— kast (v.). U— oom schonk ha— neef e— penhouder (m.). Hu— buurman leende dez— boer z— wagen (m.). Wat hebt gij u— moeder beloofd? Hebt gij z— moeder en ha— zuster e— doos (v.) aangeboden? Geef d— keizer, wat d— keizer, en God—, wat God— is.

§ 29. Vóór een enkelvoudig onzijdig znw. staat in den eersten, derden of vierden naamval een dezer woordjes: **het, een, geen, dit, dat, mijn, uw, zijn, haar, ons, hun, welk.**

In den tweeden naamval komen vóór een enkelv. onz. znw. dezelfde woordjes als vóór een enkelv. mannel. znw.

De enkelv. onz. znw. nemen in den tweeden naamval ook eene s achter zich, evenals de enkelv. mannel. znw.

Het onz. znw. *hart* neemt in den tweeden naamval *en* achter zich.

26e Oefening.

(Alle znw. zijn onz. enkelv. 1e, 2e, 3e of 4e nv.)

H— voedsel d— paard ligt hier. H— leven ha— kind was in gevaar. D— meisje wees ha— zusje e— priëel in di— bosch. H— gras d— veld dient tot voedsel voor h— vee. Wij geven o— paard di— gras en di— hooi. Leent gij di— kind u— boek en u— potlood? In h— midden dez— jaar bezochten wij e— zeebad. Hij wilde h— kind d— huis zijn. H— gevoel d— hart kwam bij hem boven. H— haar u— kind is bruin. Zij kocht ha— nichtje e— hoedje. Ontneem di— schaap z— lam toch niet. Boodt gij z— zusje e— geschenk aan? H— roofdier kan g— gras eten; e— roofdier voedt zich met vleesch. H— sijsje zat in h— kreupelhout en zong z— lied uit volle borst. H— gejuich d— volk zette di— tooneel e— feestelijk karakter bij. H— vogelenkoor vormt h— orkest d— woud.

27e Oefening. (Herhaling.)

H— gezang d— nachtegaal (m.) hoor ik gaarne, maar h— gekras d— raaf (v.) mag ik niet hooren. D— storm (m.) dreef h— schip op e— zandbank (v.). Dez— kogel (m.) trof d— generaal in d— borst (v.), terwijl hij z— kijker (m.) voor h— oog wilde brengen, om e— blik (m.) te slaan in h— kamp d—

vijand (m.). Doe d— deur (v.) d— kamer (v.) dicht en draai d— sleutel (m.) in h— slot om. Gij hadt u— hoed (m.) op di— stoel (m.) gelegd; maar u— zuster heeft hem in dez— kast (v.) geborgen. Het was o— vriend niet mogelijk d— drenkeling te redden. Al zwemmende trachtte dez— man d— oever (m.) d— vijver (m.) te bereiken. Bezorg u— tante dez— brief (m.). Leen u— makker d— kracht (v.) u— arm (m.); hij kan di— last (m.) alleen niet dragen. Wij zagen onlangs e— stoomboot (v.) d— haven (v.) verlaten; di— stoomboot heeft d— overtocht (m.) naar Amerika in 12 dagen volbracht. D— duisternis (v.) belette h— scheepsvolk d— kust (v.) te zien. E— Mohammedaan drinkt g— wijn (m.). D— geneesheer heeft d— zieke e— geneesmiddel voorgeschreven.

Ik eer di— grijsaard, zooals m— grootvader. Gij hebt hem vriendelijker behandeld dan d— kapitein. Ik zie m— makker liever dan m— neef. Gij behandelt ons beter dan u— buurman. Dez— koopman zond m— vader d— waar (v.) spoediger dan z— broeder. Hij verloor z— zuster eerder dan z— broeder. D— geschiedschrijver beschreef d— koning onpartijdiger dan d— generaal en d— minister.

(Denkt wel na, of de cursief gedrukte zinnen ook tweeërlei opvatting toelaten!)

28e Oefening.

De ²— des — geeft den — zijne — en zijnen —.
 De — der — geeft de(r) — hare — en haren —.
 Een — dezer — heeft uwen — een — geleend.
 Mijn — en mijne — grazen in de — onzes —. Deze
 — en dit — leenden mijne(r) — en uwe(r) — een

— en eene —. Als gij uwen — geschreven en uwe — geleerd hebt, willen wij te zamen eene — doen naar uwen —, naar onzen — of naar mijne —. De — kent den — der — en de — des —. Een — verloor den — zijns — en den — zijner —. Deze — leende uwen — zijne — en uwe(r) — zijnen —. Uwe — vond eenen — op den — der —. Deze — verkocht dien — zijn —, zijne — en zijnen —. Het — des — draaft met den — zijns — op den —. Den — uwer — en de — onzes — heb ik niet gezien. Den — huns — en den — harer kent gij wel. Welken — en welke zal de — onzer — uit de — halen? Welk — en welken — zal deze — zijne(r) — en zijnen — geven? Onze(r) —, hunne(r) — en hare(r) — bezorgden wij den — onzes — en het — onzer —.

§ 23. *Het natuurlijk geslacht.* Namen van personen duiden of mannelijke of vrouwelijke wezens aan; vele diernamen duiden uitsluitend mannetjes-dieren, andere alleen wijfjes aan: dit noemt men het natuurlijk geslacht.

*Aanmerking. *Wijf, manspersoon, vrouwspersoon, vrouwmensch, mensch* (in minachtenden zin) en *heerschap* worden als onzijdige znw. gebezigd. *Meisje* en andere persoonsnamen, die den vorm van verkleinwoorden hebben, zijn eveneens onzijdig. Persoonsnamen op *ling* en *genoot*, benevens verscheidene andere, welke zoowel een mannelijk als een vrouwelijk persoon kunnen aanduiden, bijv.: *wees, kameraad, erfgenaam, getuige, gast*, enz., mogen zoowel mannelijk als vrouwelijk worden gebruikt. Desgelijks persoonsnamen, die oorspronkelijk bijv. naamw. zijn: *de arme, de blinde*, enz.

§ 24. *Geslachtsregels, die met de beteekenis der woorden in verband staan.*

Regel 1. De meeste namen van groote, sterke dieren zijn mannelijk.

*Vrouwelijk zijn echter: *hyena, giraffe, sim, gems, raaf, gans, mees, schol, post, slang.*

Regel 2. De namen van kleine, teedere dieren zijn meest vrouwelijk.

*Uitz.: *Kolibri, vink, nachtegaal,*
Heeten manlijk in de taal;
Kikvorsch, voren, baars, spreeuw, mol,
Maken juist het achttal vol.

Regel 3. Als het mannetje en het wijfje ieder een' afzonderlijken naam hebben en er ook een naam is, die voor het mannetje en het wijfje beide geldt, dan is die gemeenschappelijke naam onzijdig. (Uitz. *hond* (m).)

Regel 4. De namen van jongen van dieren zijn onzijdig behalve *big* (v.).

Regel 5. Onzijdige diernamen zijn: *hert, fret, kameleon, konijn, kapoen* en *haft*.

Regel 6. Diernamen met de uitgangen: *ing, ling, el* en *er* zijn mannelijk:

*Uitz.: *Hommel, horzel, mossel, tortel,*
Zijn van 't vrouwelijk geslacht;
Neem bij *adder, oester, lijster,*
Ekster, wezel 't zelfde in acht.

Regel 7. Diernamen, die op eene toonlooze *e* uitgaan, of vroeger uitgingen, zijn vrouwelijk.

29e Oefening.

Schrijft de volgende zinnen op uwe lei en zet boven ieder znw. het cijfer van den toepasselijken geslachtsregel! Vult daarna de behalende woordjes in!

Men kan d— luipaard met d— tijger, d— vos met d— wolf vergelijken. D— kameel en d— krokodil vindt men beide in Egypte. De klauwen d— arend zijn zeer sterk. De staart van d— pauw en de vederen van d— fazant zijn schoon. Hij houdt z—

uil voor e— valk. Ik zag wel eens e— snoek, e— elft, en e— schol, maar nog nooit e— haai of e— steur. E— haas vangt men lichter dan e— eland of e— das. D— olifant kan men temmen. Kent gij d— rob en d— rog? Als gij e— kabeljauw vangt, vangt gij dan ook e— labberdaan? Ik zie liever e— ooievaar dan e— uil.

Dez— kat ving e— rat en e— muis. M— duif is zoo groot als e— eend. Laat di— kapel, di— bij, di— mug en di— vlieg met vrede. Met dez— pier ving ik e— post en e— slij. Kent gij d— mier, d— mijt en d— mot? In het net e— spin zag ik e— wesp. De kleine Savoyaard droeg z— marmot. Durft gij e— slang aanvatten? Ik zag e— slak en e— rups kruipen. Het nest d— zwaluw is kunstig. Vervolg dez— hagedis niet. Kent gij d— mees en d— meeuw. Wilt gij dez— tor hebben?

Hij kocht e— haring, e— bokking en e— paling. Hoort gij o— ezel balken? Geef u— putter schoon water. Hoort gij d— kwartel slaan? Als men d— egel aanraakt, rolt hij zich ineen. Dez— reiger en dez— sperwer schoot d— jager. Als men e— pad(de) met e— kikvorsch vergelijkt, ziet men spoedig het onderscheid. Ik hoor e— meerl(e) fluiten. De vischer ving e— forel(le). Snel als de wind stoven ons e— gazelle en e— antilope voorbij.

*Regel 8. De meeste stofnamen zijn onzijdig.

Als een stofnaam niet onzijdig is, dan is hij vrouwelijk, doch:

Vergeet niet, dat *alcohol*, *wijngeest* en *wijn*,

Ook *ether* en *honig*, *inkt*, *nektar*, *azijn*,

Brij, *drاف*, *most* en *mosterd* toch mannelijk zijn.

NB. Vele znw., die als voorwerpsnamen mannelijk zijn, worden als stofnamen vrouwelijk of onzijdig. Bijv.: *steen, turf, visch, aal, paling*, enz.

Regel 9. De namen van edele steenen zijn mannelijk.

Bedoelt men de stof in 't algemeen, dan zijn zij onzijdig.

Regel 10. De namen van boomen zijn mannelijk.

Vrouwelijk zijn: *linde, tamarisk* en *tamarinde*.

Regel 11. De namen van heesters, bloemen, kleine planten en vruchten zijn meest vrouwelijk.

Regel 12. Eindigen zulke namen op *ing, ling, ier* of *oen*, dan zijn zij mannelijk. Ook het woord *heester* zelf is mannelijk.

Regel 13. De namen der granen zijn vrouwelijk.

Regel 14. De namen van munten zijn mannelijk. Uitz.: *pistool*, en *guinje* (vr.). *Dubbeltje, kwartje*, enz. zijn als verkleinw. onz.

Regel 15. De namen van bergen zijn mannelijk.

Regel 16. De namen van rivieren zijn meest vrouwelijk. Uitz.: *Rijn, IJsel, Donau, Taag, Tiber, Nijl, Ganges, Indus, Eufrat, Niger* (m.).

Regel 17. De algemeene benamingen en ook de eigennamen van schepen zijn vrouwelijk. Uitz.: *fregat, galjoen* en *jacht* (onz.); scheepsnamen op *er* zijn mannelijk.

Regel 18. De namen van landen, steden en dorpen zijn onzijdig. Namen van landen of landstreken (niet van steden en dorpen!), welke het lidw. *de* vóór zich hebben, zijn echter vrouwelijk. *De Elzas* en *de Soedán* zijn mannelijk.

*30e Oefening. (Bewerking als voren.)

Eet di— brood en drink di— bier. Kinderen mogen g— tabak rooken en g— jenever drinken. Uit d— Oeral verkrijgen wij h— platina. D— turf graaft men uit h— veen. D— boerin scheidt d— room van d— melk. Hij bracht d— mosterd na d— maaltijd (m.). Men haalt d— zwavel meest uit Italië. Men vond dez— smaragd, dez— diamant en dez— topaas op Bórneo. Drenthe verbouwt g— tarwe. De boer bracht z— rogge en z— boekweit ter markt. D— suiker en d— koffie krijgen wij meest van Java. De uitbarsting van d— Vesuvius had gelijktijdig plaats met die van d— Merapi op Java. D— tuinman snoeide d— beuk, d— olm en d— linde. Vele stoombooten bevaren d— Rijn en d— Donau. D— oevers d— Elbe en d— Oder zijn minder schoon dan die d— Rijn. Apeldoorn ligt op d— Veluwe. Dez— koop-

man verwacht alle dagen d— Orion uit d— Levant met Smirna-sche vijgen. O— vriend is met d— Conrad naar Batavia vertrokken. H— diamant is harder dan h— glas. D— koningin bewonderde dez— diamant. Ik verzocht hem, mij e— citroen te halen, maar hij bracht mij e— limoen. Plant dez— anjelier naast e— egelantier. D— hop gebruikt d— bierbrouwer. Kent gij d— waterscheerling? Waar koopt gij u— steenkool? Wij plukken e— renet, e— kers, e— morel, e— kwee, e— peer, e— vijg, e— kruisbes, e— moerbeï, e— noot en e— pippeling. Hier is d— groenboer met d— porselein, d— radijs en d— prei. Heeft hij ook e— meloen bij zich? Dez— matroos vaart op e— driemaster; z— broeder is stuurman op e— kof en z— neef hofmeester op e— stoomboot.

*3le Oefening.

De tusschen haakjes geplaatste cijfers duiden de reeds behandelde geslachtsregels aan.

Vervangt eerst alle cijfers door onder die regels vallende znw. en vult daarna de uitgelaten bepalende woordjes in!

Door z— geest (m.) beheerscht d— mensch d— dierenwereld (v.); hij overwint d— (1) en d— (1); hij temt zelfs d— (1) en d— (1). Tusschen e— (1) en e— (2) bestaat veel verschil in grootte. Het jong d— (3) noemt men e— (4), dat van h— (3) e— (4). Men bezigt h— (5), om h— (5) te vangen. H— (5) leeft wel in Spanje. Vroeger trof men h— (5) in o— vaderland in het wild aan. Tusschen e— (1) en e— (6) is niet veel onderscheid. D— (6) vangt men aan d— kust (v.) van Noorwegen. D— (6) noemt men wel eens langoor. D— (1) kan men woorden leeren nazeggen. Men vindt d— (6) veel in N.-Amerika. Ik zag e— (7) in het vleesch kruipen. Hoort gij gaarne e— (7) fluiten? H— (8) doet men in bedden en kussens. H— (8) wordt bereid van d— huid (v.) d— koe; ook d— huid van h— (8) en van h— (3) bereidt men tot (8). Dez— juwelier verkocht m— moeder e— (9) en e— (9). O— buurman plantte in z— tuin (m.) e— (10),

e— (10) en e— (*10). D— bloem (v.) d— (11) ríekt aange-naam. Op di— bloembed ziet gij e— (11) en e— (11). Plukt e— (11), e— (11), e— (11) en e— (11) en maakt er e— ruiker (m.) van. Het sap van d— (12) is zuur. Ik ruik gaarne d— geur (m.) van e— (12). D— oogst (m.) d— (13), d— (13), d— (13) en d— (13) is dit jaar goed uitgevallen. Pieter heeft in z— spaarpot (m.) e— (14), e— (14), e— (14) en e— (*14). Weet gij, waar men d— (15), d— (15) en d— (15) vindt? Kent gij e— stad (v.) aan d— (16), aan d— (16), aan d— (16) en aan d— (*16)? Dez— man is d— kapitein d— (17); z— broeder is stuurman op d— (17).

§ 35. Geslachtsregels voor de znw., welke stammen van werkw. zijn.

Regel 19. Als de stam van een werkw. de handeling zelve beteekent, dan is het znw. mannelijk. Zoo beteekenen: *loop, val, sprong, lach, slag, stand, steek, brand, strijd, wensch, zwaai, keer, lof, koop, vloek, wenk, zucht, enz.* de handeling der werkw., waarvan zij de stammen zijn; al deze en dergelijke woorden zijn dus mannelijk.

*Regel 20. Als de stam van een werkw. echter een stoffelijk voorwerp beteekent, dat bij de handeling te pas komt, dan is het znw. meestal vrouwelijk. Zoo beteekenen *waag, (koren-)schop, wip, (muizen-)val, zaag, boor, pomp, spuit, blaas, kerf, spleet, spat, streep, vlek, vouw, wet, pers, goot, vlecht, spreij, enz.* niet de handeling zelve, maar het werktuig der handeling, of wel een ding, dat door de handeling tot stand komt; daarom zijn deze en de meeste dergelijke woorden vrouwelijk.

*Regel 21. Vele znw. bestaan uit den stam van een werkw. met den uitgang **e** er achter; deze znw. zijn vrouwelijk. Vrouwelijk zijn ook die stammen van werkw., welke den uitgang **e** vroeger achter zich hadden. Vrouwelijk zijn dus: *bede, boete, gave, have, hoede, schrede, stade, (bij)drage, (toe)lage, (in)trede, (in)zage, enz.;* maar ook: *hulp(e), keus(ze), reis(ze), vrees(ze), maat (mate), wraak (wrake), straf(fe), hoop, (hope), zorg(e), breuk(e), vraag (vrage), leer(e), min(ne), plaag (plage), spraak (sprake), enz.*

*Regel 22. Eenige stammen van werkw. zijn onzijdig.

32e Oefening.

Regel 19. Veracht d— raad u— vader niet. In di— slag sneuvelde dez— held. D— roover bracht d— voerman e— slag op h— hoofd toe. Is dez— spijs (v.) naar ha— smaak? U— vriend slaakte e— zucht. D— vijand gaf d— strijd op. Volg z— wenk en m— wensch. Hij waagde di— sprong, maar viel met e— smak in d— afgrond (m.). Voor dez— keer doe ik dez— stap. Wij hoorden e— vloek, e— lach, e— gil en e— snik. Kent gij d— loop d— Wolga? Dez— booswicht pleegde e— moord. Vermijd ook d— schijn d— kwaad. D— eer (reg. 21) van u— stand moet gij ophouden. Hij verdraagt g— dwang, ook g— schimp en g— smaad. Z— eisch kan ik niet toestaan. Zij was in d— waan, dat men ha— tooi, ha— zwier en ha— opschik bewonderde. Ik heb g— vat aan di— vat. Wie heeft dez— rit gewonnen? Wij voelden e— schok, die ons wekte uit d— slaap. Beantwoordt gij o— groet niet? Hij stond op d— loer. Hij werd verlost uit z— druk. Z— haat verdien ik niet. Verlos hem uit d— *knel (v.). Dit beneemt mij d— lust niet tot d— arbeid.

*Regel 20 en 21. Hij woont in dez— steeg. Men vernieuwt o— waag. Kunt gij dez— breuk herleiden? D— kleermaker nam mij d— maat voor e— broek (v.) en e— jas (v.). D— weduwe koestert d— hoop, dat zij door d— hulp van ha— zoon ha— huur zal kunnen betalen. Hij ondergaat d— straf voor z— daad. U— vrees voor z— wraak is ongegrond. Hij verdraagt d— smart d— kwaal. Hij vond bij da— middel g— baat. Aan dez— halt stopt dez— trein niet. Bepaal u— keus. Ik begreep

hu— vraag niet. W— eer zal ik hem bewijzen? Beloon z— zorg niet met ondank. D— knaap zat op d— wip e— klapbrug (v.). Hij deed e— greep (regel 19) in d— zak (m.). D— officier brak d— greep (regel 20) van z— degen (m.). Wie d— keur heeft, heeft ook d— kwel. Kent gij e— dreg? D— muis raakt eindelijk in d— val (regel 20). Verwacht gij d— val (regel 19) van d— handelshuis? Het paard gaf hem e— schop (regel 19) en e— trap (regel 19). Op u— korenzolder (m.) vond ik dez— schop (regel 20). Zij schuurt d— trap (regel 20).

Regel 22. D— baas betaalt z— knecht h— loon. Wie deed e— bod? Da— spel speel ik niet weer. Verwacht daarvan g— heil. Wij hoorden e— schot. D— kapitein stond op h— dek. Men vischte op h— Wad. Zij richter e— bond op. Waar viel d— schot? Wees tevreden met u— lot.

*Regel 23. Bestaat een znw. uit den stam van een werkw. met een der toonlooze voorvoegsels: *be*, *ge*, *ont* of *ver*, dan is het onzijdig. Uitz.: *ontvang*, *verhuur* en *verkoop* (m.).

Regel 24. De toonhebbende voorvoegsels: *her*, *oor*, *on*, *wan*, laten het geslacht van den blooten stam (zie regel 19, 20, 21 en 22) onveranderd. Uitz.: *oorlof* en *herstel* (o.); *oorlog* (m.).

Regel 25. De stamvormen van onscheidbaar samengestelde werkw. zijn onzijdig. Uitz.: *overval* en *wederstand* (m.).

Regel 26. De stamvormen van scheidbaar samengestelde werkw. behouden het geslacht van den blooten stam. (Zie regel 19, 20, 21 en 22.)

Regel 27. Heeft de stamvorm van een samengesteld werkw. een der toonlooze voorvoegsels verloren, dan blijft het znw. onzijdig (volgens regel 33). Voorb.: *misdrif*, voor *misbedrijf*, *voorval* voor *voorgeval*, *toeval* voor *toegeval*, *omslag* voor *omgeslag*, *misbruik* voor *misgebruik*, enz.

*33e Oefening.

U— gedrag kan ik niet goedkeuren. Hij oefent g— bedrijf uit. Men nam z— ontwerp aan. Wij ontdekten h— bedrog. Wilt gij d— bedrag betalen? Dez— reiziger ontdekte d— oorsprong d— rivier (v.). Elk— lust heeft ook z— onlust. Wij

hoorden e— wanklank. Aan d— herbouw van z— kasteel (o.) besteedde hij veel geld. M— vriend gaf z— afkeer van ha— opschik te kennen. Hij déed d— voorslag om d— toevoer van koren af te snijden. Hij gaf d— voorkeur aan u— bijdrage. Vóór z— afreis maakte hij d— afspraak, dat hij o— aandrang g— *wederstand zoude bieden. Zij namen h— intrek in dez— herberg (21). Wij vonden z— onderhoud leerrijk en aangenaam. Maakt gij g— onderscheid tusschen h— overval (27) en d— *overval, tusschen h— toeval (27) en d— toeval (26)? Hij werd voor z— aanbod bedankt en men gaf hem z— voorschot terug. Bij d— herdruk van d— boek heeft men dez— fout (v.) verbeterd. Men maakte e— omslag (26), waarin ieder naar zijn inkomen moest betalen. Gij hebt h— omslag (27) van u— boek verloren. Hij kan d— misdrijf niet gepleegd hebben. Door d— voorval ontdekte men d— misdrijf. Bij z— afscheid las ik in z— aanschijn hoop en vrees. Als men d— inkoop aftrekt van d— verkoop, dan houdt men d— winst (v.) over.

*§ 26. **Geslachtsregels voor afgeleide znw.**

Regel 28. Alle znw., die van werkwoorden zijn afgeleid door middel van het achtervoegsel **er** of **aar**, zijn mannelijk.

Regel 29. Znw., die het achtervoegsel **er** (of zijne wijzigingen *aar*, *ier*, *nier*, *aard* of *erd*) hebben en niet van werkv. zijn afgeleid, zijn ook mannelijk.

Uitz.: *Aker, bugger, boter, haver,*
Kaper, keper, kwelder, klaver,
Ladder, lommer, luier, luur,
 Zijn toch vrouwelijk van natuur;
 Ook nog, *kamer, kluister, lever,*
Citer, letter, vesper, zeever,
Pleister, schulfer, veder, blaar;
 Met dit lijstje zijn we klaar!

De weinige onz. znw. op *er*, als *bunder, venster, anker* enz., herkent men licht op 't gehoor.

Regel 30. Znw. van werkv. afgeleid door middel van 't achtervoegsel **el** zijn mannelijk. Uitz.: *griffel, dweil* (= *dwegel*), *naald* (= *nadel*), en *sprekel* (alle vr.).

Regel 31. Znw. met het achtervoegsel **el**, welke niet van werkv. komen, zijn ook mannelijk. Uitgezonderd eenige vrouwelijke:

*Parel, pekel, vezel, vedel,
 Sabel, sikkel, kachel, cedel,
 Schakel, schoffel,
 Richel, roffel,
 Tegel, pantoffel,
 Fabel, fakkel, gondel, tafel,
 Diggel, gaffel, luifel, wafel,
 Greppel, kruimel, mazel, trommel;
 Daar is vast de heele rommel!*

Onz. znw. op *el* zijn er niet vele; men herkent ze licht op 't gehoor.

Regel 32. De znw. met het achtervoegsel *en* zijn vrouwelijk.

Echter zijn: *Molen, morgen, doren,
 Gulden, wagen, toren,
 Steven, degen,
 Oven, regen,
 En zegen*

Van 't manlijk geslacht; maar is *zegen* een net,
 Pas op, dat gij 't woord dan toch vrouwelijk zet!

*34e Oefening.

Aan weerskanten van *d*— evenaar ligt *d*— gordel der wind-
 stilten. *D*— boek lag op *u*— lessenaar. *D*— tuinman heeft
dez— gieter gebruikt. *M*— broeder brak *z*— passer. Met *d*—
 snuiter snuit men *d*— kaars (v.). *Dez*— dame hield ha— waaier
 voor 't gezicht. Wij ving en *e*— snoek aan *e*— hengel. Wie
 heeft *d*— baard (m.) van *dez*— slentel gebroken? *D*— stalknecht
 leidde het paard bij *d*— teugel. In *di*— vijver ving ik *dez*— karper.
E— bisschop draagt *e*— mijter. *D*— reiziger wikkelde zich in
z— mantel wegens *d*— regen. Zij bezag ha— beeld in *d*—
 spiegel. In *d*— handel betaalt men dikwijls met *e*— wissel.
Elk— soldaat draagt *d*— maarschalksstaf (m.) in *z*— ransel, zeide
 Napoleon. Wij konden *d*— toren en *d*— molen niet onderscheiden
 door *d*— nevel. Het schip wendt *d*— steven naar het vaderland.
 Wij lichtten *o*— anker en verlieten *d*— haven. Men had *e*—
 keten over *d*— rivier gespannen. Ik haat *d*— leugen. Zeg mij
u— reden. Wie hield *d*— fakkel in *d*— gondel? Zij zaten in
d— lommer en speelden op hu— citer. Toen wij *d*— masker op

d— keper beschouwden, zagen wij, dat het e— kaper was. Di— monster was met e— kluster aan d— pijler vastgemaakt. Z— wapens en z— titel had hij geschilderd op z— wagen. Met e— zegen vangt men meer visch dan met e— hengel. Leen mij dez— griffel en dez— naald.

*35e Oefening.

Bepaalt eerst het geslacht der znw. met behulp der cijfers, die er achter staan! Vult daarna de bepalende woordjes in!

E— paard (3) kan e— olifant (1) niet ontloopen. Ziet gij di— specht (1) op di— beuk (10)? E— *nachtegaal (2) en e— *vink (2) zijn beide zangvogels. Z— pauw (1) en z— papegaai (1) wil o— buurman verkoopen. E— aap (1) noemt men ook wel e— *sim (1). E— *slang (1) gelijkt veel op e— aal (1). Dez— poelier verkocht d— kok d— kapoen (m.). De kraai (7), d— ooievaar (1) en d— zwaluw (7) noemt men trekvogels. Dez— putter (6) verruilde ik voor e— *lijster (6). Heeft di— koopman z— katoen (8) en z— vlas (8) ontvangen? Ja, maar hij verwacht nog z— wol (8) en z— zijde (8). Dez— *wijn (8) en dez— zwavel (8) ontvingen wij uit Livorno. Veel koks verzouten d— *brij (8). D— levertraan (8) bereidt men uit d— lever (29) van d— kabeljauw (1). Dez— chirurgijn bereidde e— *pleister (29) van dez— zalf (8). Hoe onderscheidt gij e— smaragd (9) van e— robijn (9)? E— spar (10) gelijkt veel op e— den (10). D— beet (19) e— *adder (6) is gevaarlijk. O— bakker ontvangt z— gist (8) uit Schiedam. Pompeji werd bedolven onder d— asch (8) van d— Vesuvius (15). Men heeft d— oorsprong (24) van d— *Nijl (16) thans ontdekt. Hier hebt gij e— franc (14) en e— dollar (14). Hij wierp alles op e— *hoop (20). Z— hoop (21) werd verijdeld. Wie vond d— brandspuit (20) uit? Dez— rivier richt h— loop (19) naar het N. In di— streek (20) vindt men g— waterval (19). D— *wijngeest (8) noemt men ook wel alcohol. Aan d— *Nijl (16) jaagt men d— krokodil (1), d— neushoorn (1), d— olifant (1) en d— hippopotamus (1).

Regel 33. Znw. met de uitgangen *d* en *de*, *t* en *te* zijn vrouwelijk.

Uitz.: *draad*, *naad*, *gloed*, *vloed* en *beemd* zijn ml.

Ook zijn ml.: *echt*, *plicht*, *bult*, *tocht*, *nacht* en *geest*.

Er zijn ook eenige onz. znw. op *d* en *t*. Verzamelwoorden met het voorvoegsel *ge* en het achtervoegsel *te* zijn mede onz.

Aanm. Stammen van werkw. als: *brand*, *smaad*, *stand* enz. vallen natuurlijk niet onder regel 33.

Regel 34. Znw. met den uitgang *st* zijn vrouwelijk.

Doch *angst*, *dienst*, *ernst* en *last*,

Benevens *herfst*, *knoest*, *bast*

En *mast*

Zijn manlijk, dit staat vast.

**Aanm.* *Dorst*, *kost*, *lust*, *oogst*, *troost*, *tast* en *zucht* (= diepe ademhaling) zijn stammen van werkw. en dus manlijk volgens regel 19. *Zucht* (= ziekte, neiging) is vrouwel. volgens reg. 33.

Regel 35. Znw. met de uitgangen *e* (ook die vroeger den uitgang *e* hadden en in de volkstaal nog hebben), *ie* en *uw* zijn vrouwelijk.

Uitz.: *vrede* (m.).

Regel 36. Vrouwelijk zijn de znw., die van werkw. zijn afgeleid door middel van het achtervoegsel *ing*.

Regel 37. Heeft een znw. het achtervoegsel *ing* en komt het niet van een werkw., dan is het manlijk. Uitz.: *bedding*, *zoldering* (v.).

Regel 38. Mannelijk zijn ook de znw. met het achtervoegsel *ing*. Uitz.: *verheveling* (v.).

36e Oefening.

Bepaalt het geslacht der znw. en vult de bepalende woordjes in!

O— vriend heeft g— schuld aan dez— daad.
 Dez— man werd geprezen om z— kunde en z— deugd. Volgens m— belofte bewijs ik u dez— *dienst.
 Hij verzekerde met e— *eed, dat hij in di— *nacht

d— wacht had gehouden aan d— gracht. Wij verlieten o— woning in d— *herfst. Men had e— ketting gespannen over d— *bedding d— rivier. Het genoegen d— jacht begint in d— *herfst. Aan d— bocht dez— rivier staat e— hut (v.). Gij deedt u— *plicht; di— troost hebt gij bij u— ramp (v.). Dez— schepeling deed e— *tocht naar West-Indië. In z— *angst uitte hij dez— klacht. Wie draagt d— schuld van dez— tweespalt? Door dez— nachtvorst werd d— oogst g— schade toegebracht. Door d— schacht daalt men af in e— mijn (v.). D— beer ontving e— kogel in d— schoft en kroop daarop naar z— krocht. Door d— *vloed rees het water in d— vaart. D— kapitein handhaaft de tucht aan boord. Ik heb g— lust, om mij in m— rust te laten storen. Z— zucht naar verandering laat hem g— rust. Waarom slaakt gij e— zucht? Wij vertrokken na d— aankomst d— wacht. Zaagt gij di— klucht op d— markt? Door de kracht d— gewoonte gevoelde hij g— behoefte aan verandering. Er bestond sinds lang e— veete tusschen dez— familie en di— d— hertog. D— bakker gaf hem e— krakeling. Na hu— wandeling zetten zij d— zwaluw in e— kevie. Door d— *last d— ouderdom was z— gestalte gekromd. Hij toonde g— begeerte, om di— *beemd te doorwandelen. D— zieke kreeg e— beroerte en gaf weldra d— *geest. Op d— bruiloft had men g— aandacht voor z— boert. Op d— plecht van d— *jacht lag e— *zwaard. H— gevogelte kwinkeleert in h— gebladerte van h— geboomte.

Regel 39. Znw. die uitgaan op om (m), lm en rm, zijn mannelijk. Uitz.: *handpalm*, *palm* (buksboom) en *palm* (decimeter), alle drie vr.

Regel 40. Znw. met de achtervoegsels: *heid*, *ij* en *nis* zijn vrouwel. Uitz.: *vonnis* en *getuigenis* (= het getuigde), beide onz.

Regel 41. De znw. met het achtervoegsel *dom* zijn mannel. of onzijdig.

Regel 42. De znw. met het achtervoegsel *schap* zijn vrouwel. of onzijdig.

37e Oefening. (Bewerking als voren.)

In d— boezem d— vergadering heerschte g— eenstemmigheid. In d— wildernis zag d— reiziger e— zwerm trekvogels. Z— rijkdom bezit hij niet meer. Kent gij d— bloesem van d— alsem? Met z— helm op het hoofd en z— schild aan d— arm stond d— krijgsman pal en wachtte d— drom der vijanden af. Matig u— droefheid. Z— blijdschap kent perk noch paal. Wie droeg d— palm d— overwinning weg? De Nederlanders voerden e— bezem in d— *mast. D— adeldom d— ziel schat ik hooger dan d— adeldom d— geboorte. Z— kennis d— geschiedenis verschafte hem dez— roem. Met geduld droeg hij d— keten (32) d— slavernij. In e— adem vertelde dez— knaap ons e— leugen (32) en e— waarheid. Aan d— zoom d— woud ligt e— heuvel (30). E— storm knakte dez— halm. Laat mij d— *palm u— hand (v.) eens zien. D— smid was in z— smederij. Wij hadden e— brouwerij aan d— ingang (26) d— dorp. Overeenkomstig u— getuigenis sprak d— rechter z—

vonnis uit. Wie beschrijft o— schrik (19) en o— ontsteltenis, toen wij d— lessenaar (28) zagen opengebroken. Ik ken d— oprechtheid u— vriendschap. Hij wilde g— getuigenis afleggen in dez— zaak (v.). Na d— dood van Codrus werd in Athene h— koningschap afgeschafft. Jacoba had d— burgerij van Dordrecht tegen zich. Hij bedankte voor z— lidmaatschap dez— vereeniging.

Regel 43. De meestal vreemde namen van muziekinstrumenten zijn vrouwelijk. Uitz.: *doedelzak*, *horen* en *triangel* zijn mnl.; *orgel*, *klavier* en *bekken* zijn onz.

Regel 44. Vrouwelijk zijn alle uitheemsche woorden op: *age*, *ande*, *ade*, *ende*, *je*, *ie*, *e*, *teit*, *uur*, *tj*, *ei*, *ot* en *iek*. Uitz.: *concilie* (o.), *evangelie* (o.), *avontuur* (o.), *azuur* (o.), *glazuur* (o.), *postuur* (o.), *schavot* (o.), *koliek* (o.).

Regel 45. Mannelijk zijn de uitheemsche znw. op *aan*. Uitz.: *karavaan* (v.).

*38e Oefening. (Bewerking als voren.)

O— orkest (o.) bestond uit e— viool, e— gitaar, e— fluit, e— harp, e— luit, e— trompet en e— tamboerijn. Wij stonden op e— stellage en luisterden naar d— muziek. Laat dez— chocolade staan. D— soldaten ontvingen g— soldij; dit was d— oorzaak hu— miterij (40). Zij was verlegen met h— *figuur. Wischt gij dez— figuur niet uit? De schoonheid d— natuur ontrolde zich in al h— majesteit voor o— blik (19). Het water is o— element, d— zee bruist o— glorie. Dez— fabrikant wil hier e— terracotta-fabriek oprichten. Tegen d— kracht (33) van e— orkaan is niets bestand. Na d— *avontuur bezochten wij z— plantage. Zij hield niet van d— mode, maar droeg altijd e— kalot. Door d— studie d— historie leert men e— natie achten of minachten. Hij kreeg dez— kwetsuur bij het verrichten van di— karwei. Hebt gij u— karwij reeds verkocht? Z— livrei was van e— franje voorzien. D— kokijne en d— kandij

worden beide uit suiker bereid. Midden in d— oceaan ontmoetten wij dez— galei. Gaat gij heden avond naar d— societeit? Wij kuisterden naar het verhaal van dez— legende. Als de tanden g— *glazuur meer hebben, vallen zij spoedig uit. Ik kreeg dez— malvezij voor e— dukaat. Ik wil barmhartigheid en g— offerande, zegt h— *evangelie. Dez— vallei kan men e— lustwande noemen.

*§ 27. **Zelfst. naamw. met dubbel geslacht.** Vele znw. hebben niet hetzelfde geslacht in al hunne beteekenissen. Het komt dikwijls voor, dat een der voorgaande geslachtsregels wel op ééne of meer, maar niet op alle beteekenissen van een znw. van toepassing is.

*39e Oefening.

1) Vervangt in de volgende woordenlijst ieder vraagteken door het cijfer van den toepasselijken geslachtsregel! 2) Gebruikt de znw. in hunne verschillende beteekenissen in flinke zinnen!

<i>Aak</i> , boom, m., ?	<i>Bas</i> , muziekinstrument,	<i>Bloed</i> , o., ?
<i>Aak</i> , vaartuig, v., ?	v., ?	<i>Bloed</i> , sukkel, m., ?
<i>Aal</i> , meststof, v., ?	<i>Bas</i> , zangpartij, v.	<i>Bocht</i> , kromming, v., ?
<i>Aal</i> , visch, m. en v., ??	<i>Bas</i> , baszanger, m., ?	<i>Bocht</i> , slechte waar, o., ?
<i>Aal</i> , priem, v.	<i>Beer</i> , verscheurend dier,	<i>Boord</i> , rand, m.
<i>Aár</i> , ader, v., ?	m., ?	<i>Boord</i> , scheepsboord, o.
<i>Aar</i> , korenaar, v.	<i>Beer</i> , varken, m., ?	<i>Boot</i> , klein vaartuig, v., ?
<i>Abrikoos</i> , vruchtboom,	<i>Beer</i> , muurstut, m.	<i>Boot</i> , halssieraad, v.
m., ?	<i>Beer</i> , waterkeering, m.	<i>Borst</i> , lichaamsdeel, v., ?
<i>Abrikoos</i> , boomvrucht,	<i>Beet</i> , hap, m., ?	<i>Borst</i> , knaap, m., ?
v., ?	<i>Beet</i> , wortel, v., ?	<i>Bot</i> , visch, v., ?
<i>Atlas</i> , geweven stof, o., ?	<i>Bestel</i> , order, o., ?	<i>Bot</i> , knop, v., ?
<i>Atlas</i> , kaartenboek, m.	<i>Bestel</i> , beschuit, v.	<i>Bot</i> , been, o.
<i>Baai</i> , tabak, v., ?	<i>Bever</i> , dier, m., ?	<i>Brak</i> , jachthond, m., ?
<i>Baai</i> , wollen stof, v., ?	<i>Bever</i> , wollen stof, o., ?	<i>Brak</i> , barak, v.
<i>Baai</i> , zeearm, v.	<i>Bles</i> , witte streep, v.	<i>Broek</i> , kleedingstuk, v.
<i>Baar</i> , nieuweling, m., ?	<i>Bles</i> , paard, m., ?	<i>Broek</i> , moerassig land, o.
<i>Baar</i> , draagwerktuig, v., ?	<i>Blik</i> , oogopslag, m., ?	<i>Buis</i> , pijp, v.
<i>Baar</i> , golf, v.	<i>Blik</i> , vertind plaatijzer,	<i>Buis</i> , vaartuig, v., ?
<i>Baar</i> , metalen staaf, v.	o., ?	<i>Buis</i> , kleedingstuk, o.
<i>Bal</i> , rond lichaam, m.	<i>Blik</i> , keukengereed-	<i>Bul</i> , stier, m., ?
<i>Bal</i> , danspartij, o.	schap, o.	<i>Bul</i> , oorkonde, v., ?

<i>Dag</i> , m.	<i>Garde</i> , wacht, v.,?	<i>Hei</i> , werktuig, v.,?
<i>Dag</i> , dolk, v.,?	<i>Garde</i> , roede, v.,?	<i>Hei</i> , heideveld, v.,?
<i>Dag</i> , touw, v.	<i>Geest</i> , ziel, m.,?	<i>Hekel</i> , afkeer, m.
<i>Dam</i> , dijk, m.	<i>Geest</i> , zin, strekking, m.,?	<i>Hekel</i> , werktuig, m.,?
<i>Dam</i> , in het spel, v.,?	<i>Geest</i> , zandige grond, v.,?	<i>Helm</i> , hoofddeksel, m.,?
<i>Das</i> , dier, m.,?	<i>Gemaal</i> , echtgenoot, m.,?	<i>Helm</i> , duinriet, v.,?
<i>Das</i> , halsdoek, v.	<i>Gemaal</i> , gezanik, o.,?	<i>Hermelijn</i> , dier, m.,?
<i>Deel</i> , gedeelte, o.	<i>Gemaal</i> , het malen, o.,?	<i>Hermelijn</i> , bont, o.,?
<i>Deel</i> , plank, v.	<i>Gerecht</i> , rechtbank, o.	<i>Hes</i> , volksnaam, m.,?
<i>Deel</i> , dorschvloer, v.	<i>Gerecht</i> , spijs, o.	<i>Hes</i> , jongenskiel, v.
<i>Deken</i> , overste, m.,?	<i>Gier</i> , roofvogel, m.,?	<i>Heul</i> , hulp, o.
<i>Deken</i> , dek, v.,?	<i>Gier</i> , meststof, v.,?	<i>Heul</i> , slaapbol, m.
<i>Dissel</i> , bijl, m.,?	<i>Gift</i> , gave, v.,?	<i>Heul</i> , houten bruggetje, v.
<i>Dissel</i> , van een' wagen, m.,?	<i>Gift</i> , vergif, o.,?	<i>Hoed</i> , hoofddeksel, m.
	<i>Granaat</i> , boom, m.,?	<i>Hoed</i> , maat, o.
<i>Doek</i> , geweven stof, o.,?	<i>Granaat</i> , vrucht, v.,?	<i>Hoef</i> , paardenhoef, m.
<i>Doek</i> , kleedingstuk, m.	<i>Granaat</i> , bom, v.,?	<i>Hoef</i> , hofstede, v.
<i>Draf</i> , draving, m.,?	<i>Granaat</i> , edelsteen, m.,?	<i>Hof</i> , tuin, m.
<i>Draf</i> , veevoeder, m.,?	<i>Granaat</i> , gesteente, o.,?	<i>Hof</i> , de vorst en zijne omgeving, o.
<i>Drop</i> , druppel, m.,?	<i>Grauw</i> , snauw, m.,?	<i>Hol</i> , het hollen, m.,?
<i>Drop</i> , geneesmiddel, v.,?	<i>Grauw</i> , gepeupel, o.	<i>Hol</i> , ruimte, o.
<i>Els</i> , boom, m.,?	<i>Greep</i> , het grijpen, m.,?	<i>Hoop</i> , verwachting, v.,?
<i>Els</i> , priem, v.	<i>Greep</i> , handvol, v.,?	<i>Hoop</i> , menigte, m.
<i>Esch</i> , boom, m.,?	<i>Greep</i> , handvatsel, v.,?	<i>Hop</i> , vogel, m.,?
<i>Esch</i> , bouwland, v.	<i>Greep</i> , mestvork, v.,?	<i>Hop</i> , plant, v.,?
<i>Figuur</i> , voorkomen, v.	<i>Groen</i> , kleur, o.,?	<i>Horen</i> , voorwerp, m.,?
en o.	<i>Groen</i> , nieuweling, m.,?	<i>Horen</i> , stofnaam, o.,?
<i>Figuur</i> , voorstelling, v.	<i>Haal</i> , trek, m.,?	<i>Huilebalk</i> , m. en v.,?
en o.	<i>Haal</i> , werktuig, v.,?	<i>Huilebalk</i> , hoed, v.
<i>Fleur</i> , bloei, m.,?	<i>Hak</i> , houw, m.,?	<i>Hyacint</i> , edelsteen, m.,?
<i>Fleur</i> , vischtuig, v.	<i>Hak</i> , houweel, v.,?	<i>Hyacint</i> , gesteente, o.,
<i>Floret</i> , schermdegen, v.	<i>Hak</i> , hiel, v.	<i>Hyacint</i> , bloem, v.,?
<i>Floret</i> , zijde, o.,?	<i>Hal</i> , overdekte plaats, v.	<i>Ier</i> , volksnaam, m.,?
<i>Fortuin</i> , geluksgodin, v.,?	<i>Hal</i> , droge, harde grond, o.	<i>Ier</i> , meststof, v.,?
<i>Fortuin</i> , geluk, o.	<i>Hangebast</i> , deugniet, m.,?	<i>Jacht</i> , het jagen, v.,?
<i>Fortuin</i> , vermogen, o.	<i>Hangebast</i> , karnemelk, v.,?	<i>Jacht</i> , vaartuig, o.,?
<i>Gang</i> , loop, m.,?	<i>Hangebast</i> , v.,?	<i>Juffer</i> , juffrouw, v.,?
<i>Gang</i> , doorloop, v.,?	<i>Heer</i> , gebieder, m.,?	<i>Juffer</i> , balk, v.
<i>Gang</i> , straatje, v.,?	<i>Heer</i> (minachtend) o.	<i>Jut</i> , volksnaam, m.,?
<i>Ganzerik</i> , mannetjesgans, m.,?	<i>Heer</i> , leger, o.	<i>Jut</i> , peer, v.,?
<i>Ganzerik</i> , plant, v.,?		<i>Kaak</i> , wang, v.

<i>Kaak</i> , schandpaal, v.	<i>Klap</i> , gepraat, m.,?	<i>Kwast</i> , pluim, m.,?
<i>Kaap</i> , landpunt, v.	<i>Kleed</i> ; kleedingstuk, o.	<i>Lak</i> , stof, o.,?
<i>Kaap</i> , roof, v.,	<i>Kleed</i> , dekkleed, o.	<i>Lak</i> , lastering, m.,?
<i>Kameel</i> , kemel, m.,?	<i>Klim</i> , het klimmen, m.,?	<i>Langbeen</i> , m. en v.
<i>Kameel</i> , lichter, o.	<i>Klim</i> , klimop, m. en o.,?	<i>Langbeen</i> , oeielaar, m.,?
<i>Kamp</i> , strijd, m.,?	<i>Kling</i> , zwaard, v.	<i>Langbeen</i> , mug, v.,?
<i>Kamp</i> , stuk land, m.	<i>Kling</i> , heuvelrug, v.	<i>Langhals</i> , m. en v.
<i>Kamp</i> , legerplaats, o.	<i>Klok</i> , luidklok, stolp, v.	<i>Langhals</i> , flesch, v.
<i>Kanon</i> , regel, m.	<i>Klok</i> , uurwerk, v.	<i>Langoor</i> , m. en v.
<i>Kanon</i> , geschut, o.	<i>Klok</i> , klokken, v.,?	<i>Langoor</i> , ezel, m.,?
<i>Kant</i> , zijde, m.	<i>Klok</i> , teug, m.,?	<i>Last</i> , vracht, bevel, m.,?
<i>Kant</i> , stofnaam, v.,?	<i>Knip</i> , het knippen, m.,?	<i>Last</i> , maat, o.
<i>Kapel</i> , vlinder, v.,?	<i>Knip</i> , werktuig, v.,?	<i>Leer</i> , leering, v.,?
<i>Kapel</i> , heiligdom, v.,?	<i>Koker</i> , persoon, m.,?	<i>Leër</i> , ladder, v.,?
<i>Kaper</i> , vrijbouter, m.,?	<i>Koker</i> , buis, m.,?	<i>Leër</i> , leder, o.,?
<i>Kaper</i> , muts, v.,?	<i>Kool</i> , brandstof, v.,?	<i>Leeuwenbek</i> , leeuwen- muil, m.
<i>Kapper</i> , haartooier, m.,?	<i>Kool</i> , gewas, v.,?	<i>Leeuwenbek</i> , plant, v.,?
<i>Kapper</i> , kool, v.,?	<i>Kop</i> , hoofd, m.	<i>Lei</i> , voorwerp, v.
<i>Kapucijner</i> , monnik, m.,?	<i>Kop</i> , beker, maat, m.	<i>Lei</i> , leisteel, o.,?
<i>Kapucijner</i> , erwt, m.,?	<i>Koppel</i> , bandelier, m.,?	<i>Lidmaat</i> , medelid, m. en v.
<i>Kardoes</i> , hond, m.,?	<i>Koppel</i> , paar, o.	<i>Lidmaat</i> , lichaamsdeel, o.
<i>Kardoes</i> , geschuts- patroon, v.	<i>Koraal</i> , gezang, o.	<i>Lijk</i> , dood lichaam, o.
<i>Karwei</i> , werk, v.,?	<i>Koraal</i> , stof, o.,?	<i>Lijk</i> , touw, o.
<i>Karwij</i> , zaad, v.,?	<i>Koraal</i> , voorwerp, v.	<i>Lijn</i> , streep, v.
<i>Kastanje</i> , boom, m.,?	<i>Kor-net</i> , vaandrig, m.,?	<i>Lijn</i> , touw, v.
<i>Kastanje</i> , vrucht, v.,?	<i>Kor-net</i> , muts, v.	<i>Lof</i> , het prijzen, m.,?
<i>Kastoor</i> , stof, o.,?	<i>Kost</i> , spijs, m.,?	<i>Lof</i> , loover, o.
<i>Kastoor</i> , hoed, m.	<i>Kost</i> , uitgaaf, m.	<i>Lof</i> , godsdienstoefening, o.
<i>Keel</i> , lichaamsdeel, v.	<i>Kouter</i> , prater, m.,?	<i>Loods</i> , persoon, m.,?
<i>Keel</i> , rood, o.,?	<i>Kouter</i> , ploegijzer, o.	<i>Loods</i> , gebouw, v.
<i>Kennis</i> , wetenschap, v.,?	<i>Krab</i> , krauw, v.,?	<i>Maag</i> , bloedverwant, m. en v.
<i>Kennis</i> , bekende, v.	<i>Krab</i> , dier, v.,?	<i>Maag</i> , lichaamsdeel, v.
<i>Kers</i> , vrucht, v.,?	<i>Kriek</i> , krekkel, v.,?	<i>Maal</i> , keer, v. en o.
<i>Kers</i> , groente, v.,?	<i>Kriek</i> , zwarte kers, v.,?	<i>Maal</i> , zak, v.
<i>Kiel</i> , kleedingstuk, m.	<i>Krijt</i> , stofnaam, o.,?	<i>Maal</i> , maaltijd, o.
<i>Kiel</i> , van een schip, v.	<i>Krijt</i> , strijdperk, o.	<i>Maas</i> , rivier, v.,?
<i>Kip</i> , hoen, v.,?	<i>Krop</i> , voormaag, m.	<i>Maas</i> , van een net, v.
<i>Kip</i> , band, knip, v.	<i>Krop</i> , van salade, v.	<i>Maat</i> , makker, m.,?
<i>Klad</i> , vlek, v.,?	<i>Krop</i> , meel, o.	
<i>Klad</i> , ontwerp, o.	<i>Kruk</i> , persoon, m.,?	
<i>Klap</i> , slag, m.,?	<i>Kruk</i> , voorwerp, v.	
	<i>Kwast</i> , fat, m.,?	

- Maat*, van meten, v., ? *Nadruk*, klem, m.
Mangel, werktuig, m., ? *Nadruk*, boek, m.
Mangel, gebrek, o. *Niet*, in de loterij, v.
Marter, dier, m., ? *Niet*, niets, o.
Marter, bont, o., ? *Niet*, spijkertje, v.
Mat, geldstuk, m. *Nok*, snik, m., ?
Mat, vlechtwerk, v. *Nok*, van het dak, v.
Mat, landmaat, o. *Noot*, zangnoot, v.
Meer, waterplas, o. *Noot*, vrucht, v., ?
Meer, droogmakerij, v. *Oost*, windstreek, o.
Meter, die meet, m., ? *Oost*, Ned.-Indië, v.
Meter, peet, v., ? *Oranje*, kleur, o., ?
Meter, el, m. *Oranje*, boom, m., ?
Middel, o. *Oranje*, vrucht, v., ?
Middel, middellijf, v. en o. *Pad*, weg, o.
Mijt, diertje, v., ? *Pad*, dier, v., ?
Mijt, houtstapel, v. *Palm*, boom, m., ?
Mijt, oud muntstuk, v. *Palm*, palmtak, m.
Moer, droesem, v. *Palm*, vlakke hand, v.
Moer, schroef, v. *Palm*, lengtemaat, v.
Moer, veenmoeras, o. *Palm*, buksboom, v.
Moesje, pleister, o., ? *Part*, deel, o.
Moesje, pleistertje, o., ? *Part*, poets, v.
Mol, dier, m. *Pas*, schrede, m.
Mol, bier, v. *Pas*, bergovergang, m.
Monster, staal, o. *Pas*, vrijbrief, m.
Monster, gedrocht, o. *Pas*, tijdstip, o.
Moor, een zwarte, m., ? *Patroon*, heer, m., ?
Moor, stof, o., ? *Patroon*, lading, v.
Mop, hond, m., ? *Patroon*, model, o.
Mop, steen, koekje, v. *Pekel*, zout water, v., ?
Morgen, ochtend, m., ? *Pekel*, zee, o.
Morgen, landmaat, o. *Pijn*, boom, m., ?
Muil, dier, m., ? *Pijn*, smart, v.
Muil, bek, m. *Pik*, wrok, v.
Muil, schoeisel, v. *Pik*, pek, o.
Muur, m. *Pink*, vinger, m.
Muur, kruid, v., ? *Pink*, jong rund, m. en v.
Nachtwacht, wachter, m., ? *Pink*, vaartuig, v.
Nachtwacht, nachtwake, v., ? *Pistool*, wapen v. en o.
Pit, merg, o. *Pistool*, munt, v.
Pleister, heelmiddel, v., ? *Pit*, kern, v.
Pleister, gips, o.
Ploeg, landbouwwerk-
tuig, m.
Ploeg, schaaf, v.
Ploeg, gezelschap, v.
Poeder, fijn stof, o.
Poeder, geneesmiddel, v.
Pols, slagader, m.
Pols, springstok, m.
Pool, volksnaam, m., ?
Pool, aspunt, v.
Poot, been, m.
Poot, twijg, v.
Porselein, postelein, v., ?
Porselein, aardewerk,
o., ?
Port, wijn, m., ?
Port, vrachtloon, o.
Portier, deurwachter,
m., ?
Portier, deur, o.
Post, stijl, m.
Post, ambt, m.
Post, van eene reke-
ning, m.
Post, bode, m.
Post, posterij, v.
Post, visch, v.
Prijs, waarde, m.
Prijs, lof, m., ?
Prijs, buit, v.
Punt, leesteeken, v.
Punt, spits, v.
Punt, onderwerp, o.
Punt, tijdstip, o.
Punt, plaats, o.
Raket, plant, v., ?
Raket, kaatstuig, o.
Ridderschap, ridders, m.
Ridderschap, stand, o.

<i>Rijm</i> , bevroren nevel, m.	<i>Schop</i> , schommel, v.,?	<i>Teen</i> , lichaamsdeel, m.
<i>Rijm</i> , gelijke eindklank, o.	<i>Schop</i> , spade, v.	<i>Teen</i> , twijg, v.
<i>Rijp</i> , bevroren nevel, m.	<i>Schot</i> , volksnaam, m.	<i>Toon</i> , teen, m.
<i>Rijp</i> , rups, v.,?	<i>Schot</i> , schieten, o.	<i>Toon</i> , klank, m.
<i>Rog</i> , visch, m.,?	<i>Schol</i> , voortgang, o.	<i>Traan</i> , oogvocht, m.
<i>Rog</i> , graan, v.,?	<i>Schol</i> , schut, o.	<i>Traan</i> , vischolie, v.?
<i>Rol</i> , het rollen, m.,?	<i>Schol</i> , belasting, o.	<i>Trap</i> , haneling, m.,?
<i>Rol</i> , werktuig, v.,?	<i>Schrift</i> , bijbel, v.	<i>Trap</i> , trede, m.
<i>Rol</i> , handeling, v.	<i>Schrift</i> , geschrevene, o.	<i>Trap</i> , getimmerte, v.
<i>Roof</i> , diefstal, m.,?	<i>Sikkel</i> , munt, m.,?	<i>Turf</i> , voorwerp, m.
<i>Roof</i> , korst, v.	<i>Sikkel</i> , werktuig, v.,?	<i>Turf</i> , stofnaam, v.
<i>Roof</i> , hoeveelh. garen, v.	<i>Slag</i> , klap, m.,?	<i>Type</i> , drukletter, v.
<i>Rook</i> , damp, m.	<i>Slag</i> , veldslag, m.,?	<i>Type</i> , toonbeeld, o.
<i>Rook</i> , hooischelf, v.	<i>Slag</i> , vogelknip, o.	<i>Val</i> , handeling, m.,?
<i>Rot</i> , rat, m.,?	<i>Slag</i> , soort, o.	<i>Val</i> , vangknip, v.,?
<i>Rot</i> , bende, o.	<i>Smak</i> , handeling, m.,?	<i>Val</i> , talie, o.,
<i>Rotting</i> , stok, m.,?	<i>Smak</i> , vaartuig, v.,?	<i>Vat</i> , houvast, m.,?
<i>Rotting</i> , het rotten, v.,?	<i>Smak</i> , sumak, v.,?	<i>Vat</i> , ton, o.
<i>Sabel</i> , dier, m.,?	<i>Snik</i> , handeling, m.,?	<i>Veer</i> , veder, v.,?
<i>Sabel</i> , zwaard, v.,?	<i>Snik</i> , vaartuig, v.,?	<i>Veer</i> , springveer, v.
<i>Sap</i> , vocht, o.	<i>Span</i> , maat, v.,?	<i>Veer</i> , overvaart, o.
<i>Sap</i> , loopgraaf, v.,?	<i>Span</i> , gespan, o.	<i>Vijzel</i> , stampvat, m.,?
<i>Schildpad</i> , dier, v.,?	<i>Spar</i> , boom, m.,?	<i>Vijzel</i> , schroef, v.
<i>Schildpad</i> , stof, o.,?	<i>Spar</i> , stang, v.	<i>Vizier</i> , staatsdienaar, m.,?
<i>Schildwacht</i> , man, m.,?	<i>Spoor</i> , prikkel, v.	<i>Vizier</i> , helmklep, o.
<i>Schildwacht</i> , zaak, v.,?	<i>Spoor</i> , voetprent, o.	<i>Vizier</i> , aan een geweer, o.
<i>Schimmel</i> , paard, m.,?	<i>Spoor</i> , wagenspoor, o.	<i>Vlak</i> , vlek, smet, v.
<i>Schimmel</i> , plant, v.,?	<i>Spoor</i> , spoorweg, o.	<i>Vlak</i> , vlakke, o.
<i>Schoft</i> , schavuit, m.,?	<i>Staal</i> , grondslag, m.,	<i>Vlek</i> , smet, v.
<i>Schoft</i> , schouder, v.,?	<i>Staal</i> , monster, o.	<i>Vlek</i> , stadje, o.
<i>Schoft</i> , werktijd, v.,?	<i>Staal</i> , metaal, o.	<i>Voorspraak</i> , persoon, m. en v.
<i>Shok</i> , stoot, m.,?	<i>Stof</i> , materie, v.	<i>Voorspraak</i> , voorspre- king, v.
<i>Shok</i> , peul, v.	<i>Stof</i> , onderwerp, v.	<i>Vorst</i> , heerscher, m.,?
<i>Shok</i> , zestigtal, o.	<i>Stof</i> , poeder, o.	<i>Vorst</i> , nok, v.
<i>Schommel</i> , persoon, v.,?	<i>Stomp</i> , stoot, m.,?	<i>Vorst</i> , koude, v.
<i>Schommel</i> , schopstoel, m.,?	<i>Stomp</i> , overblijfsel, v.	<i>Vroedschap</i> , persoon, m.
<i>School</i> , inrichting, v.	<i>Streek</i> , list, m.	<i>Vroedschap</i> , instelling, v.
<i>School</i> , gebouw, v. en o.	<i>Streek</i> , landstreek, v.	<i>Waal</i> , volksnaam, m.,?
<i>School</i> , schare, v.	<i>Taks</i> , hond, m.,?	<i>Waal</i> , rivier, v.,?
<i>Schop</i> , handeling, m.,?	<i>Taks</i> , taak, v.	
	<i>Tamboer</i> , persoon, m.,?	
	<i>Tamboer</i> , trommel, v.	

<i>Waal</i> , kolk, v.	<i>Was</i> , van bijen, o.,?	<i>Wouw</i> , plaat, v.?
<i>Waal</i> , ligplaats, v.	<i>Weer</i> , schaaap, m.	<i>Zaal</i> , vertrek, v.
<i>Waard</i> , eend, m.,?	<i>Weer</i> , wering, v.	<i>Zaäl</i> , zadel, m. en o.
<i>Waard</i> , kastelein, m.,?	<i>Weer</i> , weder, o.	<i>Zegen</i> , heil, m.,?
<i>Waard</i> , landstreek, v.	<i>West</i> , hemelstreek, o.	<i>Zegen</i> , vischnet, v.,?
<i>Wacht</i> , wachter, m.,?	<i>West</i> , West-Indië, v.	<i>Zicht</i> , sikkel, v.
<i>Wacht</i> , instelling, v.,?	<i>Wip</i> , handeling, m.,?	<i>Zicht</i> , vertoon, o.
<i>Walnoot</i> , boom, m.,?	<i>Wip</i> , oogenblik, m.,?	<i>Zotskap</i> , persoon, m. en v.
<i>Walnoot</i> , vrucht, v.,?	<i>Wip</i> , werktuig, v.,?	<i>Zotskap</i> , muts, v.
<i>Want</i> , handschoen, v.	<i>Woerd</i> , eend, m.,?	<i>Zucht</i> , ademhaling, m.,?
<i>Want</i> , touwwerk, o.	<i>Woerd</i> , landstreek, v.	<i>Zucht</i> , ziekte, v.,?
<i>Want</i> , vischtuig, o.	<i>Wouw</i> , vogel, m.,?	<i>Zucht</i> , begeerte, v.,?
<i>Was</i> , groei, m.,?		

§ 28. Alle meerv. znw. nemen dezelfde bepalende woordjes vóór zich. Vóór een meervoudig znw. gebruikt men in den eersten en vierden naamval de volgende bepalende woordjes: **de, deze, die, mijne, uwe, zijne, hare, hunne, welke, geene.**

N.B.! Diezelfde woordjes staan ook vóór een enkelvoudig vrouwel. znw. in den eersten en vierden naamval.

Vóór een meervoudig znw. in den 2en naamval kan men de volgende bepalende woordjes gebruiken: **der, dezer, dier, mijner, uwer, zijner, hurer, hunner.** Welker en geener zijn vóór een meerv. znw. niet in gebruik.

N.B.! Diezelfde woordjes staan ook vóór een enkelv. vrouwel. znw. in den 2en naamval.

Vóór een meervoudig znw. in den 3en naamval kunnen de volgende bepalende woordjes staan: **den, dezen, dien, mijnen, uwen, zijnen, haren, hunnen, welken, geenen.**

N.B.! Diezelfde woordjes staan ook vóór enkelv. mannel. znw. in den 3en of 4en naamval.

40e Oefening.

1º. Vult de bepalende woordjes in vóór de enkelv. znw.

2°. Brengt de zinnen in 't meervoud, en vult dan ook vóór de meerv. znw. de bepalende woordjes in!

Z— hand en m— voet zijn koud. Dez— dief had u— lepel en u— vork gestolen. D— hals dez— flesch is te nauw. Dez— landbouwer heeft z— wagen, z— egge, z— ploeg, z— schop, z— spade, z— hark en z— vork bij dez— wagenmaker, bij dez— kuiper en bij dez— smid besteld. In d— station dez— spoorweg heeft men g— buffet en ook g— telegraafbureau. D— vos heeft z— hol en d— vogel heeft z— nest. W— kasteel vindt men op dez— rots? D— slagpen d— gans werd vroeger algemeen als schrijfpen gebruikt. D— toets dez— piano is met e— ivoeren plaatje belegd. Verkoopt d— schrijnwerker g— la- tafel en g— secretaire? De haringvisscher voer uit met z— buis. In w— stad is de kermis afgeschafft? D— matroos zat op d— ra van d— mast d— schip. Z— oom wilde z— eisch niet toestaan. O— kip legt g— ei meer. U— koe heeft ha— horen gebroken. D— koekoek legt z— ei in h— nest dez— vogel. D— meisje breit altijd zelve ha— kous. U— hoed heeft g— rand meer. Op di— klip zijn reeds vele schepen vergaan, evenals op di— koraalrif. Dez— struis en dez— hyena heeft men uit Afrika gehaald.

4le Oefening. (Bewerking als voren.)

Bewijs u— vriend door u— daad, dat gij hem lief hebt. Onthoud d— kind toch g— gelegenheid om iets nuttigs te leeren. Hij maakte z— makker diets,

dat hij z— boek wilde verkoopen. D— Watergeus deed d— Spanjaard ter zee veel afbreuk. Leen g— vriend gehoor, die u tot kwaad wil verleiden. W— schrijver mag men g— geloof schenken? Waarom ontnemt gij dez— man z— genoeg? Dez— dief ontsnapt z— bewaker. M— kind had ik d— geschenk beloofd. Verbitter u— onderwijzer het leven niet door u— ongehoorzaamheid. Z— plan werd d— bodem ingeslagen. Ha— meerdere was zij steeds onderdanig, jegens ha— mindere altijd minzaam en voorkomend. D— burger was hij e— vader. D— reiziger was het zonderling te moede. D— vijand was het onmogelijk, d— fort te naderen. H— kind past bescheidenheid. Z— overheid zwoer hij trouw. Dez— moeder kocht h— kind d— geschenk. D— koopman deed d— fabrikant g— bestelling. Dez— heer is z— bediende zeer genegen. Ik wijt o— vriend d— ongeluk niet. Z— landgenoot bleef hij onbekend. D— baars en d— snoek lagen in d— korf. De bedding dez— rivier heeft g— ondiepte.

*42e Oefening.

1°. Verbindt ieder paar der volgende znw. tot eenen zin door middel van een overgankelijk werkwoord, zoodat het eene znw. het onderwerp (1e naamval), het andere het rechtstreeksch voorwerp (4e naamval) wordt. Bijv.: **slager—koe**: *De slager slacht eene koe.*

2°. Plaatst zoo vele verschillende bepalende woordjes vóór de beide znw., als de zin toelaat. Bijv.: **slager—koe**: *De, een, deze, die, mijn, uw, zijn, haar, onze, hun, welke slager slacht de, eene, deze, die, mijne, uwe, zijne, hare, onze, hunne koe.*

3°. Brengt alle zinnen in den lijdenden vorm over, met zoovele bepa-

lende woordjes vóór ieder znw., als de zin toelaat. Bijv.: **slager—koe**: *De, eene, deze, die, mijne, uwe, zijne, hare, onze, hunne, welke koe wordt door den, eenen, dezen, dien, mijnen, uwen, zijnen, haren, onzen, hunnen slager geslacht.*

4°. Brengt de zinnen in 't meervoud, met zoovele bepalende woordjes vóór de beide znw., als de zin toelaat. Bijv.: **slager—koe**: *De, eenige, deze, die, welke slagers slachten de, eenige, deze, die, mijne, uwe, zijne, hare, onze, hunne koeien.*

Bakker — oven; hoefsmid — paard; water — vuur; hout-hakker — boom; muzikant — viool; tuinman — boom; heel-meester — wonde; geneesheer — ziekte; regen — akker; schot — vogel; luiaard — arbeid; hagel — oogst; boer — koren; jongen — vogelnest; zwaluw — vlieg; zuster — kous; hitte — gras; gezang — oor; nachtvorst — plant; barometer — weersgesteldheid; zand — vlakte; brouwer — bier; fabrikant — papier; land — wijn; boerin — kaas; koopman — boter.

*43e Oefening.

Verbindt de volgende paren znw. zóó, dat één znw. in den 1en naamval en het andere in den 2en, 3en of 4en naamval (enkel- of meervoud) komt te staan. Bijv.: **mensch—walvisch**:

De mensch (1) vervolgt den walvisch (4). De walvisch (1) wordt door den mensch (4) vervolgd. De walvisschen (1) worden minder talrijk door de vervolging der menschen (2). De walvisch (1) verschaft den mensch (3) traan en balein. De mensch (1) heeft den walvisch (3) traan en balein te danken.

Herder — os; leerling — onderwijzer; heer — knecht; koning — veldheer; kapitein — matroos; landbouw — ploeg; heiden — afgod; vink — kooi; reiziger — gids; admiraal — vloot; vos — raaf; os — ezel; wolf — schaap; jager — leeuw; rechter — bedrieger; grootvader — kleinzoon; voorvaderen — nakomelingschap; Franschman — Duitscher.

*44e Oefening.

Brengt alle naamvallen der volgende znw. (enkel- en meervoud) in goede zinnen. Bijv. **gans**.

Enkelvoud.

- 1e naamv.: *De gans* is een zwemvogel.
 2e naamv.: De eieren *der gans* zijn groot.
 3e naamv.: De boer ontnam *de(r) gans* hare slagpennen.
 4e naamv.: Men mest *de gans* gewoonlijk in het donker.

Meervoud.

- 1e naamv.: *De ganzen* kunnen niet best loopen.
 2e naamv.: Het geluid *der ganzen* heet gaggelen.
 3e naamv.: Het kapitoel dankte *den ganzen* eens zijn behoud.
 4e naamv.: Te Rome hield men daarom *de ganzen* in eere.

Appelboom, olifant, straat, venster, soldaat, winter, stad, molen, stoel, vink, morgen, avond, zomer, vesting, bij, mier, roos, kat, hond, water, mos, musch, dak, kleermaker, naaister, hertog, graaf, prins, koning, veldheer, huis, kerk, toren, tuin, wijngaard, poort, zijderups, wijndruif, barnsteen, maan, zon, hemel.

*§ 30. Door *klankverandering*, door *voor-* en *achtervoegsels* zijn van vele woorden (vooral van werkwoorden) andere woorden afgeleid.

Het is zeer nuttig en tevens plezierig, de beteekenis van al die afgeleide woorden in verband te brengen met het stamwoord, d. i. het woord, waarvan zij afgeleid zijn. Beproeft eens, of gij dit kunt doen met de volgende afgeleide woorden!

*45e Oefening.

Van 't werkw. **spreken** zijn afgeleid: *spraak, spreuk, sprook, gesprek, spreker, spreekster, bespreken, verspreken, bespreking, onbesproken, spraakzaam, (breed)sprakig, sprak(e)loos, (aan)sprak(e)lijk, on(uit)sprek(e)lijk, wanspraak*, enz.

Van 't werkw. **staan** komen: *stand, stander, (voor)stander, bestaan, ontstaan, ontstent(e)nis, verstaan, bestand, bestendig, bestaanbaar, verstand, onverstandig, onverstaanbaar, (op)standing*, enz.

Van 't werkw. **helen** (= verbergen) komen: *hal, hol, halm, helm, held, huls, hulk, hullen, hulsel, heler, verhelen, onverhelen, verheling*, enz.

(Op welke wijze zijn deze woorden van de drie genoemde werkw. af-

geleid? Wat beteekenen zij? Hoe brengt gij al die beteekenissen in verband met de stamwerkwoorden?)

*46e Oefening.

Beproeft nu eens, welke afgeleide woorden gij in verband kunt brengen met ieder van de volgende werkw.!

Verklaart daarna de beteekenis van al die afgeleide woorden!

Bidden	geven	kunnen	schrijven	varen
bieden	gieten	laden	schuiven	vinden
binden	gillen	liegen	slaan	vliegen
breken	gorden	liggen	sluiten	vlieten
huigen	graven	loopen	snuiven	waken
bijten	grijpen	malen	snijden	wassen
denken	hangen	maken	spinnen	wegen
dienen	heffen	meten	steken	winden
doen	helpen	nemen	stelen	winpen
dragen	houwen	noemen	stellen	wreken
dringen	jagen	nijpen	stuiven	zieden
drinken	kennen	prijken	stijven	zien
druipen	kerven	plukken	stijgen	zingen
drijven	kiezen	roepen	treden	zinken
gaan	klieven	rijden	tijgen	zitten
gelden	krijten	schieten	vangen	zoeken

*§ 31. Er zijn eenige achtervoegsels, die van werkwoorden namen van stoffelijke lichamen vormen.

De werkende persoon wordt aangewezen door de achtervoegsels: **er**, **aar**, **ster**, **ing** en **ling**; niet zelden in ongunstigen zin door **aard** en **erd**.

Het werktuig wijst men aan met de achtervoegsels: **el** en **er**.

Het werkmiddel met: **sel** en **ing**.

De werkplaats met: **ing**, **ij**, **arij**, **erij**.

Het voortbrengsel der werking met: **sel**, **ing**.

*47e Oefening.

Vormt van onderstaande werkw. zelfst. naamw., door middel van de

in § 31 genoemde achtervoegsels, en zegt, wat het achtervoegsel in ieder znw. aanwijst!

Geven	bakken	zuigen	vegen	martelen
dienen	schilderen	boeten	bluffen	kweken
schrijven	rijmen	sluiten	veinzen	rekenen
teekenen	brouwen	vliegen	grijnzen	uitvinden
gorden	spinnen	vergulden	zingen	stallen
prikken	wandelen	stijven	tuinieren	liegen
dekken	wonen	loopen	beschoeien	bannen.

*§ 32. Achtervoegsels, die persoonsnamen, diernamen, zaaknamen en verzamelnamen van andere znw. vormen zijn:

er, aar, aard, ier, aan, aat, ees, ein en **ijn** vormen persoonsnamen met vermelding van de afkomst der personen,

aar, naar, ier en **nier** vormen persoonsnamen met aanduiding van het beroep, den stand of de betrekking der personen;

ing vormt mannelijke persoonsnamen;

es vormt vrouwelijke persoonsnamen;

in vormt vrouwelijke persoons- en diernamen;

er, aar, ing vormen mannelijke diernamen;

el, je, tje, pje, ke, ske, lijn vormen verkleinwoorden;

dom, ij en **schap** geven een gebied te kennen;

age, dom, heid, erij en **schap** wijzen eene verzameling aan.

*48e Oefening.

Vormt van onderstaande znw. andere znw. door middel der in § 32 genoemde achtervoegsels, en zegt, welken dienst het achtervoegsel in ieder woord doet!

Kat	hof	dorp	Egypte	Ceylon
duif	dichter	vorst	Spanje	bisschop
zonde	dienaar	schip	Portugal	mensch
dronk	hertog	hok	Algiers	abt
land	leeuw	grond	Afrika	ridder
harp	boek	keten	Azië	koopman
rede	gezel	stad	Italië	stof
herberg	vriend	Nederland	Rome	bosch
tuin	kleur	Amsterdam	Genua	schipbreuk.

*§ 33. Sommige achtervoegsels vormen van bijv. naamw. persoonsnamen, diernamen, zaaknamen of verzamelwoorden:

aard en **erd** wijzen personen aan met eene eigenschap in sterken graad;

aard, **erd** en **ik** doen hetzelfde met het bijdenkbeeld van hatelijkheid of minachting;

ing en **ling** vormen mannelijke persoonsnamen en diernamen;

(ig)heid en **te** vormen zaaknamen;

dom en **te** vormen verzamelnamen.

*49e Oefening.

Vormt van onderstaande bijv. nw. door middel van de in § 33 genoemde achtervoegsels zelfst. nw., en zegt, welken dienst het achtervoegsel doet in ieder woord!

Rijk	jong	hoog	wreed	gevonden
lui	vreemd	gewoon	één	sterk
gierig	vuil	gemeen	twee	vast
lomp	stom	klein	eerst	gezind
goed	bot	zoet	overwonnen	groen
nieuw	leep	vuil	verschoven	geweldig
oud	slim	valsch	misdadig	grijs.

*50e Oefening. (Herhaling.)

Wat beteekenen de achtervoegels in de volgende znw.?

Klepel	Armeniër	vorstin	bedding	schepsel
schoeisel	Arabier	dichteres	eikel	menschdom
kiezer	leugenaar	godin	hokkeling	menigte
leeraar	kneukel	barones	viezerik	grietenij
bundel	weduwnaar	edeling	boeteling	snuisterij
diender	tijgerin	Vlaming	vingerling	strandvonder

*§ 34. Namen van zelfstandige begrippen worden door de achtervoegsels: *age*, *ing*, *nis*, *schap*, *ij* of *erij* van werkwoorden gevormd:

age, **ing**, **nis** en **schap** beteekenen de daad of handeling zelve;

age, **ij** en **arij** of **erij** beteekenen de dikwijls herhaalde of aanhoudende handeling;

ing duidt den bewerkten toestand aan.

*51e Oefening.

Vormt znw. van onderstaande werkw. door middel van de in § 34 genoemde achtervoegsels, en zegt, welken dienst het achtervoegsel doet in ieder woord!

Tooveren	lekken	gelijken	bedelen	bestellen
scheuren	stroopen	ergeren	erkennen	verkiezen
dwalen	slijten	vergeven	huichelen	begraven
drijven	weten	scheiden	bedriegen	schrijven
groeten	rekenen	verbeteren	inspannen	foppen
wedden	spannen	belemmeren	redden	zitten.

*§ 35. Ook van bijv. nw. worden namen van zelfstandige begrippen afgeleid. Dit geschiedt door middel van de achtervoegsels: **dom, heid, nis, schap** en **te**.

Meestal vormen deze achtervoegsels *hoedanigheidsnamen*; alleen **dom** en **nis** vormen gewoonlijk *toestandsnamen*.

Van persoonsnamen worden door **schap** en **ij** ook *toestandsnamen* afgeleid.

*52e Oefening.

Vormt znw. van onderstaande bijv. nw. en zelfst. nw. door middel van de in § 35 genoemde achtervoegsels, en zegt, welken dienst het achtervoegsel doet in ieder woord!

Jong	lang	grijs	veel	bedorven
oud	stil	blond	beter	gevangen
vrij	goed	duister	vriend	waarde
schoon	boos	geheim	vijand	bloedverwant
hoog	blind	eigen	zot	nabuur
breed	zuur	blijde	slaaf	voogd.

*§ 36. Samengestelde znw. hebben 't geslacht van 't laatste woord (hoofdwoord).

Aanm. Als het samengestelde znw. geene ondersoort van het hoofdwoord aanduidt, dan richt het geslacht zich *niet* naar 't laatste woord.

Die samengestelde znw. zijn als persoonsnamen deels mannel. (als *pikbroek, scharensliep*), deels vrouwel. (als *blauwkous, babbelkous*) deels gemeenslachtig (als *booswicht, deugniet, roodhuid*).

Samengestelde zaaknamen van dezen aard zijn meestal onz. Uitz.: *driehoek*, (m.), *hutspot* (v.), *maankop* (v. en o.).

*53e Oefening.

Verbindt znw. uit kolom I met znw. uit kolom II zoodanig, dat beide beurtelings het hoofdwoord kunnen zijn; bijv. *pannekoek* en *koekpan*, en brengt daarna de samengestelde woorden in verschillende naamvallen in goede zinnen te pas.

I.	II.	I.	II.	I.	II.
Huis	put	toren	loon	vrouw	school
boom	molen	koe	steen	was	wel
water	werk	stroo	duin	avond	werk
venster	zwaard	arbeid	zang	water	haard
wagen	vrucht	land	dak	kind	kleed
boter	glas	olie	klok	uur	tapijt
slag	huur	vogel	melk	vuur	muts
paard	veld	huis	bouw	deur	kaars
dag	vat	zak	lamp	tafel	kerk
boek	spoor	zand	geld	bloem	slot

*§ 37. Samengestelde woorden ontstaan door *samenkoppeling*, *samenvoeging* en *samensmelting*.

Eene *samenkoppeling* is de aaneenhechting van taalkundig bijeenhoorende woorden, bijv.: een znw. + bijbehorend bijv. nw.; een bijv. nw. + bijbehorend bijv.; twee bijv. nw.; een werkw. + bijw., znw. of bijv. nw.; twee werkw.; alle samengestelde vnw., telw., bijw. en voegw.

Eene *samenvoeging* heeft de waarde van een hoofdwoord (zelfst. of bijv. nw.) + eenen door het hoofdwoord geregeerden tweeden of derden naamval; een znw. als hoofdwoord + nog een znw. als bijstelling.

Eene *samensmelting* kan alleen door eene min of meer wijdloopige omschrijving worden opgelost, bijv. door aan het hoofdwoord toe te voegen: een bijvoegelijken zin, de onbepaalde wijs van een werkwoord met verschillende voorzetsels, of wel eene bijwoordelijke bepaling.

*54e Oefening.

Onderzoekt, of de volgende samengestelde woorden samenkoppelingen, samenvoegingen of samensmeltingen zijn!

Grootvader	stroomop	voornemen	zilvergeld
nieuwjaar	struisvogel	goedertieren	pennemes

donkerblauw	wijnstok	alsof	evenmensch
overoud	praatziek	liefdevol	hemelsblauw
doofstom	edelgesteente	sneeuw wit	schildpad
heereboer	elkander	middagmaal	brandvlek
heerenhuis	eenigermate	eetlust	jonkheer
hoogeschool	nochtans	lepelkost	juffrouw
bierglas	belangrijk	zonnebloem	jonker
anderhalf	ofschoon	meesterknecht	wingerd
barrevoets	hoezeer	zaagmolen	achtgeven
zonnelicht	kindskind	wereldkundig	bakkes
geldgierig	dienstvaardig	welbespraakt	gadeslaan
achterblijven	keisteen	waarnemen	toenmaals
grootspreken	buitenland	geenszins	trapsgewijs
dezelfde	rendier	inderdaad	Amstelstroom
blootshoofds	steenkool	valstrik	Harzgebergte.

*§ 38. Vele samengestelde woorden zijn door afleiding gevormd van reeds vroeger bestaande samengestelde woorden. Zij kunnen niet in hunne samenstellende deelen worden ontleed, tenzij men eerst die vroegere samenstellingen opspoort. Zoo ontstond *overwintering* niet uit *over* en *wintering*, maar door afleiding van *overwinteren*; *toefeselijk* is niet samengesteld uit *toe* en *gefelijk*, maar afgeleid van *toegeven*; *zegepralen* niet samengesteld uit *zege* en *pralen*, maar afgeleid van *zegepraal*; *toezicht* niet samengesteld uit *toe* en *zicht*, maar afgeleid van *toezien*; *inleg* niet samengesteld uit *in* en *leg*, maar afgeleid van *inleggen*.

Vele andere samengestelde woorden zijn door afleiding gevormd van losse woorden, uitdrukkingen en zelfs van geheele zinnen. Bijv. *waterdrinker* van de losse woorden *water* en *drinken*, *kerkganger* van de uitdrukking *ter kerk gaan*, *brekespel* van den zin *hij breekt het spel*.

Een samengesteld woord heeft nooit meer dan twee bestanddeelen, het hoofdwoord en het bepalende woord. Één van die beide bestanddeelen kan op zijne beurt een samengesteld woord zijn; ook met beide bestanddeelen kan dit het geval wezen.

*55e Oefening.

Onderzoekt eens, hoe de volgende samengestelde woorden zijn ontstaan!

Aankomst	brandmerken	stampvoeten
onderhandeling	oudvaderlijk	reikhalzen

optocht	dwarsboomen	schoorvoeten
aannemelijk	parelvisscher	schoorvoetend
almachtig	walvischvangst	pluimstrijker
waarborgen	natuuronderzoeker	alledaagsch
weerlichten	geheimhouding	grootmoedig
broodbakker	binnenlandsch	teleurstelling
driemaster	buitendijksch	uiteenzetting
viervoetig	rechtvaardig	uitheemsch
vrijwillig	dankzegging	onwederstaanbaar
eerbied	snelgewiekt	onaannemelijk
deugniet	platboomd	onwaarschijnlijk
hoogdravend	albedil	zonnewijzer
stadsdansmeester	stadsuurwerkmaker	
vastenavondpret	werkliedenvereniging	
opperbevelhebbersstaf	dienstbodenverhuurkantoor	
handwerksgezellenvereniging	overalomtegenwoordigheid	
levensverzekeringmaatschappij	kanselredenaarswelsprekendheid	
ontoegankelijkheid	postzegelverzamelaarsboekje	
goudenuurwerkmakersgild	brandwaarborgmaatschappij-	
stalenpennenfabrikant	bestuurder	
middagzonnestrallenwarmtegloed	overalomtegenwoordigheid	

vastenavondvermakelijkheden
 hoogheemraadschapsbuitenwaterkeeringen
 groothouthandelaarskantoorbediende
 gouvernementszoutpakhuismeestersjaarwedde.

H. DE RAAF en J. G. ZIJLSTRA.

DE MOEDERTAAL.

Een Leesboek met Taaloefeningen voor School en Huis.

Eerste deeltje, met 32 houtgravuren,	zevende druk	f 0,30.
Tweede » , » 28 » ,	zevende »	- 0,30.
Derde » , » 36 » ,	zesde »	- 0,30.
Vierde » , » 34 » ,	vijfde »	- 0,30.
Vijfde » , » 36 » ,	vierde »	- 0,30.
Zesde » , » 36 » ,	vierde »	- 0,30.
Zevende » , » 27 » ,	vierde »	- 0,30.
Achtste » , » 28 » ,	derde »	- 0,30.

DE MOEDERTAAL.

(TWEEDE REEKS.)

Een Leesboek met een afzonderlijk stel Taaloefeningen.

Eerste deeltje, met 26 houtgravuren	f 0,30.
Tweede » , » 31 »	- 0,30.
Derde » , » 40 »	- 0,30.
Vierde » , » 38 »	- 0,30.
Vijfde » , » 38 »	- 0,30.
Zesde » , » 23 »	- 0,30.
Zevende » , » 26 »	- 0,30.
Achtste » , » 25 »	- 0,30.

EEN STEL TAALOEFFENINGEN,

VOLGENS EENE CONCENTRISCHE METHODE BIJ HET LEESBOEK

DE MOEDERTAAL.

(Tweede Reeks.)

Eerste deeltje	f 0,20.
Tweede »	- 0,20.
Derde » tweede druk	- 0,20.
Vierde » tweede druk	- 0,20.

BE OORDEELINGEN.

»De indruk, dien ze op me maakten, was oprechte bewondering.»

GERARD KELLER.

»Voor de methode, door de heeren De R. en Z. in hunne leesboekjes voorgestaan, heb ik niets dan lof.»

F. SMIT KLEINE.

Gunstige beoordeelingen verschenen in de volgende bladen: *De Wakker, Het Schoolblad, School en Studie, Het Vaderland, Ons Recht, De Toekomst, Rotterdam. Nieuwsblad, Vooruit, Noord en Zuid, Arnh. Courant, Paedag. Litt. Maandschr. v. Ned.-Indië, Vooruitgang, De Lagere School, Nieuwe School en Letterbode, Dietsche Warande e. a.*

Bij P. NOORDHOFF te *Groningen* is verschenen:

STAP VOOR STAP.

Een vijftal Boekjes voor het aanvankelijk onderwijs
in Lezen en Schrijven,

DOOR

L. VAN ANKUM,

Hoofd eener Openbare Lagere School.

Met plaatjes.

Prijs per stukje 25 Cent.

Hiervan verscheen het 1e en 2e stukje op veler verlangen ook
in Drukletter à 25 Cent als Serie B.

HANDLEIDING bij Stap voor Stap.

Prijs 90 Cent.

**Van deze Handleiding zijn op verzoek voor belangstellenden
present-exemplaren bij den Uitgever te bekomen.**

BEOORDEELINGEN.

»Deze uitmuntend uitgevoerde Leerboekjes zijn zeer aanprijzenswaard voor de school, met name voor de openbare school. De Handleiding geeft goede wenken.»
(Chr. Schoolbode.)

»In de Vergadering v. Onderwijzers in het arrond. Onstwedde wees de heer Js. Langerap er op: »dat de methode Van Ankum eene ernstige bestudeering zeer waard is. Ze zit duidelijk in elkaar, zet de verhouding van aanschouwings- onderwijs en spreken, lezen en schrijven juist uiteen, bereidt het schrijven door teekenoefeningen van de elementen voor, waardoor de weg voor het lezen geheel vrij is en streng methodisch kan wezen. Ook worden alle deelen der stof afgehandeld.»
(De Wekker.)

»Uit al het bovenstaande zal de lezer echter wel reeds hebben kunnen opmaken, dat de Handleiding de kennismaking ten volle verdient. Vooral voor aankomende onderwijzers kan zij nuttig zijn. Wij vertrouwen, dat de Schr. door zijnen arbeid het leesonderwijs een stap verder gebracht heeft in de goede richting en hopen, dat een tweede druk het nog verder in die richting zal brengen.»
(*De Katholieke School.*)

»Nog altijd blijft het aanvankelijk lees- en schrijfontderwijs een voorwerp van studie bij onze ervaren schoolmannen. Dat getuigen wederom deze boekjes. Zij onderscheiden zich in menig opzicht van vele, haast zeiden wij van alle, bestaande. Geleidelijke opklimming enz. is, zooals men die van den heer Van Ankum, druk en uitvoering, zooals men die van den heer Noordhoff verwachten mocht.»
(*Vooruit.*)

»In deze werkjes wordt ons eene nieuwe bewerking der schrijf-leesmethode aangeboden. De Handleiding geeft den onderwijzer, met het werk in de aanvangsklasse belast, zeer nauwkeurig den weg aan, dien hij moet volgen.

Of het werk, na dat des heeren Bouman en Hildebrand, in den eersten tijd nog terrein kan vinden, kunnen wij niet beoordeelen. De uitgever verdient het wel. Hij heeft het degelijke werk van den heer Van Ankum in een schoon gewaad gestoken.»
(*N. Pr. Gr. Crt.*)

»Lees- en schrijfontderwijs gaan hier hand aan hand. Behoudens eenig bezwaar voor het allereerste begin, achten ook wij het wenschelijk, dat het schrijfontderwijs met het leesonderwijs zooveel mogelijk gelijken tred houde. 't Zijn een paar nette boekjes. Men make er kennis mede.»

(*De Chr. Schoolbode.*)

»De methode bevat nieuws en goeds. Wij bevelen ze ter raadpleging bij onze collega's aan.»
(*De Vereeniging.*)

»Vooral voor H.H. onderwijzers ten volle de kennismaking waard; voor kinderen aantrekkelijk door aardige plaatjes en geschikt door geleidelijke opklimming, zal deze schrijf-leesmethode weldra als handleiding gebruikt worden naast die, welke reeds door anderen werden aangewezen!»
(*Sneeker Crt.*)

»De plaatjes in de leesboekjes zijn allerliefst uitgevoerd en verhoogden in geen geringe mate de waarde dezer werkjes voor het eerstbeginnend leesonderricht.

Allen, die van oordeel zijn, dat dit onderwijs van het begin tot het einde analytisch behoort te worden gegeven, zonder op eenige wijze van dien weg af te wijken, zullen, naar wij met bescheidenheid durven oordeelen, zich over het invoeren dezer methode niet beklagen. Alles is streng logisch doordacht en in toepassing gebracht.»
(*Paedagogische Bijdragen.*)

Bij P. NOORDHOFF te Groningen is verschenen:

VERSCHEIDENHEDEN, VOOR DE HOOGSTE KLASSE DER LAGERE SCHOOL.

Een vervolg op „De Moedertaal”,

DOOR

H. DE RAAF.

1e Deeltje, 3e druk; 2e Deeltje, 2e druk à 30 ct.

TAAL- EN STIJLOEFENINGEN, VOOR DE HOOGSTE KLASSE DER LAGERE SCHOOL,

DOOR

H. DE RAAF.

2e Druk — 30 Cent.

B E O O R D E E L I N G E N .

»De groote verscheidenheid, die de S. verkregen heeft, maakt zijn leesboek in de eerste plaats onderhoudend, maar ook — en dat is 't voornaamste — als 't ware tot een staalkaart van verschillende uitdrukkingen, leestonen enz.”

(*Rott. Nieuwsblad.*)

»Onnoodig te zeggen, dat dit nieuwe lees- en taalboek een gunstig onthaal te wachten staat.”

(*De Toekomst.*)

»De 2 deeltjes »Verscheidenheden” zijn een paar net geïllustreerde boekjes; de kinderen zullen ze ook buiten de school met plezier lezen. De »Taal oefeningen”, die de heer De Raaf aan zijne »Verscheidenheden” toevoegde, kunnen uitstekend dienen, om het jeugdige Nederland zijne taal te leeren verstaan en den rijkdom er van te doen kennen.”

(*Het Vaderland.*)

»Deze »Verscheidenheden” bestaan uit eene keurige verzameling leesstukken in proza en poëzie. Terecht noemde Schr. deze boekjes *Verscheidenheden*; ze zijn rijk in afwisseling, schoon van vorm, schoon van inhoud. Fraaie illustratiën verhoogen nog de waarde van dit werk, dat op elke openbare school op zijne plaats is.

De »Oefeningen”, die afzonderlijk zijn uitgegeven en welke zich geheel bij deze »Verscheidenheden” aansluiten, achten we een onmisbaar toevoegsel. De leesles blijve in hoofdzaak bestemd voor 't lezen; andere oefeningen, die zich daarmede laten vereenigen, behandelde men in een afzonderlijk uur.”

(*Ons Recht.*)

»De afzonderlijk verkrijgbare »Opgaven” staan in het nauwste verband met de lessen en kunnen dan alleen goed uitgewerkt worden, als er goed gelezen is. Het verstaan van nieuwe woorden en uitdrukkingen, van meer ingewikkelde zinnen, gepaard met oefeningen in het weergeven van de beteekenis, in 't gebruik er van in nieuwe zinnen, in 't verklaren van eigenaardige zegswijzen, het samenstellen van een verhaal of beschrijving, m. a. w. *denken en stellen* zijn bij deze opgaven hoofdzaak; de kennis van de voornaamste grammaticale regels treedt daarbij op den achtergrond.

De stijl is los, de leerstof is goed gekozen en voor de noodige afwisseling is genoegzaam zorg gedragen.”

(*Het Schoolblad.*)

De Practische Taalmeester.

EEN GEREGELD STEL

Taal oefeningen voor de Volksschool,

DOOR

F. BRUINS,

Leeraar aan de Rijks-Kweekschool voor Onderwijzers te Groningen.

- I. Het werkwoord, 9e druk. II. Het zelfstandig naamwoord, 8e druk.
III. Het bijvoegelijk naamwoord en het voornaamwoord,
6e druk. IV. De volzin, 4e druk.

Prijs 1—3e stukje à f 0,20, 4e stukje f 0,30.

BEOORDEELINGEN.

»Sedert de eerste druk van »De Practische Taalmeester» bij den heer Noordhoff verscheen, zijn een tiental jaren verlopen; menigeen moge met succes in dat tijdvak als schrijver van een taalcursus zijn opgetreden, toch zal men moeten erkennen, dat de »Taal oefeningen» van den heer F. Bruins der concurrentie moedig het hoofd hebben geboden en, getuige de 8e druk, die er onlangs van verscheen, nog steeds gewild zijn.»
(Het Vaderland.)

»Aan geschikte handleidingen ontbreekt het niet. De kroon spant m. i. . . »De Practische Taalmeester» van F. Bruins. In die boekjes herkent men niet alleen als schrijver den man, die onze taal kent en er over gedacht heeft, maar ook den man van ervaring. Steeds is hem de school voor oogen geweest, terwijl de methode van behandeling voortreffelijk mag heeten.»

Dr. RENSEN in het *Weekbl. v. h. Onderw.*

»Reeds vroeger schreef ik van deze Oefeningen, dat ik er niet aan twijfelde, of zij zouden rijke winst afwerpen voor ontwikkelend taalonderricht. Zoo denk ik nog.»
(Vooruit.)

Nederlandsche Taal- en Leesboeken.

<i>L. Van Ankom</i> , De Leestoon	f 0,30
Stap voor Stap, 5 deeltjes. Serie B. 1e en 2e deeltje	à » 0,25
Handleiding bij Stap voor Stap.	» 0,90
<i>O. Baas</i> , Kindervriend. Versjes, Sprookjes en Vertellingen. 3de druk	» 0,25
<i>B. Baas</i> , De Taalvriend. Taaloefeningen voor de lagere school. 1e en 2e stukje à f 0,20, 3e en 4e stukje.	à » 0,30
Help u Zelf. 2 stukjes	à » 0,25
De jonge Steller, 3 deeltjes.	à » 0,20
<i>F. G. Bos</i> , Neerlands taal. Beknopt Leerboek. 2 deelen.	à » 0,90
Hoe en Waarom? Taaloefeningen. 1e deeltje f 0,50; 2e deeltje	» 0,90
<i>F. Bruins</i> , De Eerste Taalmeester	» 0,20
De Practische Taalmeester. I. Het werkwoord. 9de druk, f 0,20; II. Het zelfst. naamw., 8ste druk, f 0,20; III. Het bijv. nw. en h. vnw., 6de druk, f 0,20; IV. De volzin. 4de druk	» 0,30
<i>L. van Dam Jzn.</i> , Practisch Taalboek. Een stel geleidel. Taaloefen.	» 0,30
<i>H. J. Garvelink</i> , Allerlei. Leesboek met samenspraken.	» 0,30
<i>G. A. Geerligns</i> , Beelden en Tafreelen. Een leesb. v. d. hoog. klassen	» 0,30
<i>J. J. A. Goeverneur</i> , Kinderschat. Een leesb. voor jonge kind. 15e dr.	» 0,25
<i>S. Gosses</i> en <i>H. Bruining</i> , Aanschouwingsond. in verbinding met lezen en spreken	» 0,25
<i>D. de Groot</i> , Nederlandsche Spraakkunst.	9de druk » 1,25
<i>F. J. Heeris</i> , Cacographie van Nederlandsche auteurs	3de druk » 0,60
<i>K. Hofkamp</i> , Sleutelbloem. Spreek-, Lees- en Schrijfsoef. met pl. 2e dr.	» 0,25
Krookjes. Lees- en Spreek oefeningen	2de druk » 0,25
Viooltjes. Vertellingen, Sprookjes en Versjes	15de druk » 0,30
<i>Th. Kuiper</i> , Nederlandsche Taaloefeningen	» 0,30
Zin, Woord en Opstel. Stijloefeningen.	» 0,40
<i>R. K. Kuipers</i> , Madeliefjes. Een leesb. voor de volksschool. 2de druk	» 0,30
<i>R. Brons Middelt</i> , Uit de Kinderwereld. Leesboek voor de volkssch.	» 0,25
<i>J. Mulder</i> , Het eerste taalboekje	» 0,25
<i>Nederlandsch Leesboek</i> voor de lagere school. 8 deeltjes	2de druk à » 0,25
voor de lagere school. Serie B. 7e en 8e deeltje	à » 0,30
<i>Philopaedion</i> , Oranjebloesems, gecartonneerd	» 0,60
<i>H. De Raaf</i> , Verscheidenheden. Geïll. Leesboek. 2 deeltjes. 3de druk	à » 0,30
Taal- en Stijloefeningen	2de druk » 0,30
<i>H. De Raaf</i> en <i>B. Baas</i> , Een Klaverblad. Geïll. Leesm. 3 dln. 4e dr.	à » 0,25
Handleiding bij de Leesmethode	2de druk » 0,50
10 Platen bij de Leesmethode met Handleiding	» 2,50
<i>H. De Raaf</i> en <i>J. G. Zijlstra</i> , De Moedertaal. Geïllustreerd Leesboek met taaloefeningen. Acht deeltjes	7de druk à » 0,30
De Moedertaal. Tweede Reeks. 8 deeltjes	à » 0,30
Taaloefeningen bij de Tweede Reeks. 1e-4e stukje.	à » 0,20
<i>C. C. Regt</i> , Ons Taalboek. Practische Oefen. in de Moedertaal. 2e dr.	» 0,30
Zins- en woordontleding	» 0,25
<i>P. A. Soer</i> , Kindervriend. Aanschouwelijk Leesonderwijs. 4 stukjes. à	» 0,25
<i>B. Veenstra</i> , Opgaven voor de lei. Met eene woordenlijst	» 0,60
<i>N. Veenstra Bzn.</i> , Brieven voor de Jeugd. Practische Steloefeningen voor de lagere school	» 0,25
<i>W. J. Wendel</i> , Kindervreugd. Vertellingen, fabels en versjes. 7e dr.	» 0,25
<i>J. E. K. van Wijnen</i> , Volledige taalcursus. Eene beproefde methode voor een grondige taalstudie voor de hoofdacte.	» 1,50